Een praktisch onderzoek naar de mogelijkheden

om aardig gedrag te stimuleren.

Eindrapportage over het praktijkonderzoek in het kader van de leerroute Master Special Education Needs,

Master SEN Gedragsspecialist – 1 jarig

Module GS10 Leer- en onderzoekslijn:

Meesterstuk en Afstuderen

Lesplaats Amsterdam

Eleonora Bianca Linders

Studentnummer 1369556

Begeleid door: Mw. M. Lyppens

Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg

Tilburg

Juli 2011

Inhoudsopgave

Samenvatting 4

Voorwoord 6

Hoofdstuk 1 Onderzoeksvraag

1.1 Plaats van handelen…… 7
1.2 De verlegenheidsituatie…….. 8
1.3 Onderzoeksvraag met deelvragen…… 9

Hoofdstuk 2 Theoretische verkenning
2.1 Aardig zijn, Gedrag en houding, Groepsproces……. 10
2.2 Praktijkverkenning, Uitzonderingspositie……. 14
2.3 Concretisering…….. 15

Hoofdstuk 3 Plan van aanpak
3.1 Mijn praktijkonderzoek……. 16
3.2 Doelen……. 16
3.3 De onderzoeksgroep……. 16
3.4 De onderzoeksmethodes……. 17
3.5 Triangulatie……. 19
3.6 Ethische verantwoording…….. 19
3.7 Tijdspad…….. 20

Hoofdstuk 4 Uitvoering en datapresentatie
4.1 De Klimaatschaal…… 21
4.2 Docentenscores……. 24
4.3 Roos van Leary…….. 26
4.4 Observatie…….. 27
4.5 Afsprakenlijst ……. 28
4.6 Formulier Aardig zijn……. 29
4.7 Inschaling per leerling…….. 30
4.8 Logboek…….. 32

Hoofdstuk 5 Analyse en reflectie
5.1 Beantwoording deelvragen en onderzoeksvraag……. 34
5.2 Aanbevelingen met betrekking tot de eigenpraktijk…….. 36
5.3 Aanbevelingen met betrekking tot de theorie en onderwijs……. 37
5.4 Reflectie, mijn eigen identiteitsontwikkeling…… 37
5.5 Discussiepunt…….. 39

Literatuurlijst 40

Bronvermelding 41

Bijlagen

Logboek…… 42

Gedragsregels VSO 3-4 Blauw…….. 44

Voorbeeld: Aardig zijn het beste medicijn…… 45

Volledig ingevuld formulier Aardig zijn…….. 46

Krantenartikel: '*Met warme handen vinden we de ander aardiger'*……. 50

Samenvatting

Let op! Aardige klas

Onderzoek:
Wat kan ik doen, voor mijn klas met een niet constante samenstelling, om te zorgen dat leerlingen aardiger zijn voor elkaar en voor de docenten?

Een vraag die duidelijk op het terrein van de gedragspecialist ligt. Het gaat vooral om gedragsverandering en een veilig pedagogisch klimaat.

Ik werk als groepsleerkracht op een VSO in een bijzondere klas waarin vaste leerlingen zitten en een variërend aantal tijdelijke leerlingen. In de afgelopen periode zijn een aantal leerlingen ingestroomd die de sfeer negatief beïnvloeden en moeilijk corrigeerbaar in hun gedrag waren. Dit negatieve gedrag beïnvloedde het positieve pedagogische klassenklimaat op zodanige wijze dat daardoor een onveilig klimaat kon ontstaan. Ik wilde escalatie van dergelijk gedrag voorkomen. Met behulp van de volgende deelvragen: Wat zijn mijn manieren om het gedrag bij te sturen? Wat is nodig om een groepsproces te sturen? Welke handvatten, gevonden in de literatuur, werken? Moet ik mijn manier van lesgeven aanpassen/veranderen?, heb ik de onderzoeksvraag beantwoord.

Literatuuronderzoek was de eerste stap. Ik schrijf in hoofdstuk twee dan ook over aardig zijn, gedrag en houding en groepsproces.
Bij mijn onderzoek in de praktijk heb ik gebruik gemaakt van de volgende instrumenten: de klimaatschaal, korte interviews, Roos van Leary, oplossingsgerichte gesprekken met de leerlingen, afsprakenlijst, schaalvragen, formulier aardig zijn en heb ik een logboek bijgehouden met betrekking tot storend gedrag in de klas.
Met de klas is een afsprakenlijst gemaakt met wat we onder aardig voor elkaar zijn verstaan. We hebben elkaar geholpen om zich aan de regels te houden. Leerlingen zijn de uitdaging aangegaan 21 dagen aardig te zijn. Ik heb oplossingsgerichte gesprekken gevoerd om gedrag te verbeteren.
Bij de start van dit onderzoek hebben leerlingen aangegeven hoe aardig ze zichzelf vinden en hoe ze daar een stapje verder in konden komen. Aan het eind van het onderzoek zie je dat er vooruitgang is geboekt. De leerlingen groeten, complimenteren, delen uit, zijn attent en helpen elkaar meer.
In hoofdstuk vier geef ik een uitgebreide beschrijving van de gevonden data: de klimaatschalen met daarin de gegevens van het pedagogisch klimaat, de docentenscores waarin de bevindingen van mijn collega's staan hoe zij tegen het gedrag van de leerlingen aankijken. De Roos van Leary beschrijft mijn gedrag als

docent. In het formulier ‘Aardig zijn het beste medicijn’ is het gedrag van de leerlingen te lezen.
In hoofdstuk vijf staat het antwoord van mijn onderzoeksvraag wat ik kan doen met mijn gedrag en houding, en met mijn manier van de groep aansturen *en* met behulp van oplossingsgerichte gesprekken, schaalvragen, afsprakenlijst en het formulier ´Aardig zijn het beste medicijn´, om te zorgen dat de leerlingen aardiger zijn voor elkaar en de docenten.

Voorwoord

Allereerst wil ik mijn collega/oud-studiegenoot/vriendin Beppie, bedanken omdat ze mij over de streep getrokken heeft om deze studie te starten. Ik had mijzelf voorgenomen na mijn vijftigste niet meer te gaan studeren. Het argument dat dit het laatste jaar is dat je, als je al een post-HBO studie voltooid had, de kans had om de studie in één jaar af te ronden, was wel heel aantrekkelijk. Wat is een jaar op een mensenleven!
Beppie heeft naast het observeren van mijn gedrag en dat van de leerlingen in de klas, ook thuis veel vrije tijd gestoken in het bespreken van mijn meesterstuk. Dit heb ik enorm gewaardeerd.

Dank je wel, duobaanpartner René, voor de vele keren dat je stilzwijgend iets oppakte op het werk, wat *ik* eigenlijk had moeten doen, wanneer ik weer eens met mijn hoofd of in de wolken of vol met stress of bij mijn studie was.

Al mijn critical friends en collega's wil ik bedanken, voor hun meedenken, adviezen en meewerken aan dit onderzoek. Speciaal Martijn, als niet onderwijsman voor de puntjes op de i. Veel steun heb ik gehad aan de support in de mailtjes en sms'jes die ik van iedereen kreeg, terwijl ik vooral de laatste periode nog vaak tot midden in de nacht zat te werken.

Marieke mijn begeleider van Fontys, bedankt, voor de vele uren die je aan mijn praktijkonderzoek gespendeerd hebt. Elke keer als je het werk doorlas zag je weer wat nieuws om bij te werken. Uiteindelijk heeft dat wel geleid tot een beter meesterstuk.

Mijn twee dochters Jente en Nena, zijn zo lief geweest niet te klagen. Ik had soms niet in de gaten dat we nog moesten eten. Ik had geen tijd om hen met huiswerk te helpen en naar hun sportwedstrijd te kijken. Nu wordt alles anders. Hoewel? Ik kom al mijn hele leven lang toch al *aardig* wat tijd te kort…

Bianca

Hoofdstuk 1

In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk wordt een uitleg gegeven in welke omgeving mijn onderzoek plaatsvindt. Vanuit de praktijksituatie in mijn eigen klas wordt het in paragraaf twee duidelijk wat mij motiveerde om de studie gedragsspecialist te volgen. In de derde paragraaf formuleer ik mijn onderzoeksvraag en deelvragen.

1.1 Plaats van handelen

Het onderzoek vindt plaats op een cluster 3 LZK-school, met specialisatie epilepsie in de provincie Noord-Holland. Het is een school voor speciaal en voortgezet speciaal onderwijs voor kinderen en jongeren van 3-20 jaar bij wie medische /neurologische aandoeningen zijn vastgesteld die samen gaan met een onderwijsbeperking of sociaal - emotionele problematiek. Het is een onderdeel van de Stichting Epilepsie Instellingen Nederland (SEIN). De school wordt bezocht door 200 leerlingen en is een expertisecentrum met betrekking tot kinderen met epilepsie en schoolproblemen. Deze school biedt onderwijs in twee afdelingen: de afdeling SO 'speciaal onderwijs' (basisschoolleeftijd) en de afdeling VSO 'voortgezet speciaal onderwijs' (voortgezet onderwijsleeftijd). Er wordt met een plan gewerkt dat gericht is op de toekomst van de leerling. Op basis van dit plan volgt de leerling onderwijs in één van de zes stromen, variërend van de stroom met veel zorg en praktisch onderwijs tot de stroom met het normale basisschoolprogramma. In de afdeling VSO kunnen leerlingen het VMBO – diploma (diploma voortgezet middelbaar beroepsonderwijs) halen of door middel van arbeidsvoorbereiding en arbeidstoeleiding praktisch gericht onderwijs volgen.

Ik werk als groepsleerkracht op de afdeling VSO en wel in een bijzondere klas waarin zowel vaste leerlingen zitten als leerlingen die tijdelijk op het instituut zijn opgenomen. De laatstgenoemde leerlingen zijn in de instelling opgenomen ten behoeve van onderzoek naar hun epilepsie of medicatie-instelling en verblijven hier doorgaans drie maanden. Leerlingen die op de instelling ter behandeling van hun epilepsie, het leren omgaan met hun leven met epilepsie of ter behandeling van hun psychogene pseudo epileptische aanvallen (PPEA's) [1] zijn opgenomen, verblijven minimaal zes maanden op SEIN. Wanneer een opgenomen leerling tussen de 12 en 20 jaar oud is, hij of zij het regulier voortgezet onderwijs volgt of een MBO/HBO opleiding doet, dan verblijft men overdag op deze school. Er wordt per leerling een lesrooster gemaakt.
Op de tijden dat er een vakleerkracht is moet men verplicht aan die vakken werken als die vakken een onderdeel zijn van hun opleiding. Zo niet, dan wordt er gewerkt aan andere vakken, waarbij mijn collega groepsleerkracht en ik de vraagbaak zijn.

[1] PPEA's zijn aanvallen die lijken op een epileptische aanval, maar deze aanvallen hebben in tegenstelling tot epileptische aanvallen die een neurologische oorzaak hebben, een psychische oorzaak.

Veel therapieën vallen onder schooltijd in locaties buiten de school, op het terrein of in een nabijgelegen gemeente. Tijdens therapie is men niet in de klas aanwezig. Na een epileptische aanval kan een leerling in een rustkamer rusten totdat deze hersteld is van de aanval. Na een PPEA moet men zich tien minuten afzonderen in een rustkamer. Door dit alles is de klassensamenstelling gedurende de schooldag niet altijd geheel dezelfde. Op deze school is het maximale aantal leerlingen per klas 14. Er zitten gemiddeld tien leerlingen per jaar in mijn groep. Drie dagen staan er twee groepsdocenten voor de klas, op twee dagen één, bijgestaan door verschillende vakleerkrachten. Er vindt weinig lokaalwisseling plaats.

1.2 De verlegenheidsituatie.

In de gehele school heerst over het algemeen een veilig pedagogisch klimaat, in de klassen is veel structuur, begeleiding en er wordt op iedereen gelet. Regel is dat bij onregelmatigheden in gedrag een leerling direct de hulp van een docent inroept of als een docent het gedrag opmerkt er zelf op reageert. Ook fysiek is het veilig voor de kinderen. Er is altijd toezicht, omdat veel kinderen in verband met hun epileptische aanvallen nooit alleen gelaten mogen worden.

Ik vind de sfeer in deze specifieke klas over het algemeen goed, ondanks dat de klas door het jaar heen een wisselende samenstelling heeft. Leerlingen worden opgenomen, behandeld en gaan met ontslag. In hun plaats komen er weer anderen in de klas, deze komen en gaan dan weer op hun beurt. Dat de sfeer zo goed blijft met al die verschillende leerlingen die komen en gaan, komt denk ik, omdat iedereen met een soortgelijk probleem worstelt en omdat men blij is, als men eenmaal opgenomen is, dat er aan hun aanvallen gewerkt wordt binnen SEIN. Men hoopt dat de aanvallen gereguleerd worden of zelfs voorgoed verdwijnen.

Echter dit schooljaar is in de afgelopen periode een aantal leerlingen ingestroomd die de sfeer zeer negatief beïnvloeden. Ik vind hen zeer moeilijk corrigeerbaar in hun gedrag. Dit negatieve gedrag beïnvloedde het positieve pedagogische klimaat in de klas op een zodanige wijze dat daardoor een onveilig klimaat ontstond. Dit resulteerde soms in situaties dat concentratie of (rustig) doorwerken onmogelijk werd gemaakt. Ik wilde escalatie van dergelijk negatief gedrag voorkomen, maar uiteindelijk escaleerde het gedrag van (vooral) deze (drie) leerlingen toch. Uitschelden, werkweigering, niet luisteren, onbeschoft en brutaal gedrag kwamen steeds meer voor. Schorsing en gedragscontracten zijn al aan de orde geweest. Vooral het respectloze gedrag van deze leerlingen tegenover docenten heb ik in mijn onderwijscarrière nog nooit op een zodanige ernstige wijze meegemaakt. Dit heeft mij gemotiveerd tot het volgen van de studie Master SEN-gedragsspecialist. Ik wilde handvatten vinden om in de praktijk beter om te leren gaan met gedragsproblemen in de klas. In dit meesterstuk wil ik onder andere onderzoeken hoe ik het ik het pedagogisch klimaat in mijn klas kan verbeteren door mijn leerlingen aardiger te laten zijn, welke manieren ik gevonden heb om het te veranderen met hulpmiddelen en door welke aanpassing en verandering in mijn eigen gedrag.

1.3 Onderzoeksvraag met deelvragen.

Leerlingen aardig voor elkaar en voor docenten te laten zijn is naar mijn mening eenvoudig om uit te leggen en uit te voeren. Uiteindelijk hoop ik dat uit het aardige gedrag respect naar anderen groeit. Vanuit dat respect naar elkaar wordt negatief gedrag vermeden, wat uiteindelijk weer ten goede komt aan de positieve sfeer in de klas.

> Wat kan ik doen, voor mijn klas met een niet constante samenstelling, om te zorgen dat leerlingen aardiger zijn voor elkaar en voor de docenten?
>
> Deelvragen:
>
> 1. Wat zijn mijn manieren om het gedrag bij te sturen?
> 2. Wat is nodig om een groepsproces te sturen?
> 3. Welke handvatten, gevonden in de literatuur, werken?
> 4. Wat moet ik in mijn manier van lesgeven aanpassen/veranderen?

Aardige mensen leven langer, zijn gelukkiger en hebben meer succes. Aardigheid bevordert onze gezondheid, ons geluksgevoel en verbetert onze relaties. (Hamilton, 2010)

Hoofdstuk 2 Theoretische verkenning

Om te onderzoeken wat ik kan doen, voor mijn klas met een niet constante samenstelling, om te zorgen dat mijn leerlingen aardiger zijn voor elkaar en de docenten, zal ik in de eerste paragraaf de theorie rond aardig zijn, gedrag en groepsproces verkennen. In paragraaf twee maak ik de koppeling naar de praktijk en de derde paragraaf geeft het profijt van mijn onderzoek voor de school weer.

2.1 Aardig zijn

Als algemene definitie van aardig zijn, kun je in 'de Dikke van Dale' of andere woordenboeken vinden: Je bent aardig als je prettig bent om mee om te gaan of met zorg en aandacht omgaat met anderen. Als synoniemen voor aardig heb ik in verschillende woordenboeken woorden gevonden als leuk, beminnelijk, innemend, prettig, aangenaam in omgang, behulpzaam, vriendelijk, allemaal woorden waar ik een positief gevoel bij krijg. Hamilton (2010) beweert dan ook "Positiviteit brengt meer positiviteit voort." (p. 37) "Negatief gedrag vervaagt als dat vervangen wordt door het warme gevoel dat vriendelijkheid met zich meebrengt." en " Het zit in onze aard om vriendelijk te zijn. Als we de kansen die de wereld ons elke dag biedt om aardig te zijn niet grijpen, plegen we verraad aan die aard. Als we aardig zijn maken we ieders leven net dat beetje plezieriger." (p.39). Daarom denk ik dat als we aardiger tegen elkaar zouden doen iedereen met een plezieriger gevoel op school zou zitten en er een betere relatie ontstaat. Een goede relatie is een voorwaarde voor een goede werkrelatie, er heerst een goede sfeer van wederzijds vertrouwen en is een eerste voorwaarde tot ontwikkeling. (Stevens, 2004, p.15)

Einhorn (2006) is iemand die zich in het boek 'Aardig zijn is een kunst' afvraagt, is aardig zijn een positieve of een negatieve eigenschap? Is aardig zijn goed of slecht? Soms wordt het in verband gebracht met personen die infantiel, zwak of een sukkel zijn. Hij concludeert echter dat "een aardig mens wijs is, want die heeft – bewust of onbewust- begrepen waar het eigenlijk omgaat: wat we voor onze medemens doen, doen we ook voor ons zelf."

Nu heeft de Stichting Ideële Reclame (SIRE) in 2009 een onderzoek laten verrichten naar de vraag: 'Hoe aardig is Nederland?' Voor hun reclamecampagne hebben ze als gevolg van dit onderzoek vijf typen aardige mensen als protype gecreëerd: de groeter, de complimentenmaker, de uitdeler, de attenterik en de wegwijzer. De volgende aardige eigenschappen van deze typen ziet Nederland dus als aardige kenmerken: groeten, complimenteren, uitdelen, attent zijn en elkaar de weg wijzen.

Naar aanleiding van de campagne stel ik dan ook, ten behoeve van dit praktijkonderzoek, als definitie van aardig zijn voor:

Aardig in de klas ben je: als je elkaar vriendelijk groet, elkaar complimenten maakt, uitdeelt, iemand iets leent of geeft, iets voor een ander overhebt of doet en elkaar helpt.

Als leerlingen dit gedrag in de klas laten zien, zijn zij aardig. En hoe meer zij dit gedrag vertonen, des te aardiger worden zij.

Hamilton (p.69) beweert dat hersenen in aanleg al bestemd zijn voor vriendelijkheid, want vriendelijke of medelevende gedachten hebben hun eigen neuropeptiden.[2] Als je jezelf op één of andere manier verandert, verander je ook je hersenen. Deze theorie wordt uitgelegd onder de noemer van neuroplasticiteit. [3] Dit heeft tot gevolg dat we onze gewoonten kunnen veranderen. Veel gehoorde uitspraken zoals bijvoorbeeld: 'zo ben ik nu eenmaal of het zit in mijn genen, dus ik kan er niets aan doen', worden hiermee ontkracht. Ik geloof dat iedereen hierdoor vriendelijker kan worden.

Gedrag en houding

Gedrag

"Doe zelf ook dat wat je van je leerlingen verwacht. " (Engelen van R. 2007)
Als ik verwacht van leerlingen dat zij aardig zijn, zal ik ook aardig voor hen moeten zijn. Maar wil je echter als leerkracht door je leerlingen aardig gevonden worden dan moet je volgens een Amerikaans onderzoek van Aronzon (2004) structuur bieden en na verloop van tijd de teugels laten vieren. Dit is ook nodig voor het opbouwen van een goede relatie met leerlingen en om hen uiteindelijk te motiveren.

Wat zijn mijn manieren om het gedrag bij te sturen? Behalve structuur is het van belang aan de relatie te werken. Aan een relatie werk je door contact te maken. Ik kan deze gedragsverandering stimuleren door te werken op drie van de vier lagen van contact maken. Dit is een belangrijk uitgangspunt van de methode *Contact maken op school* (Boves, Dijk, 2011). Het gaat om de appellerende laag in contact, om de expressieve laag en om de relationele laag. Maar, als je *niet* de leerlingen krijgt die je graag wilt hebben, moet je helder zijn in wat je boodschap is op *elk van de vier* lagen van contact. Dus ook de preferentiële laag.

Houding

"Je schept zelf je leerlingen met jouw bewuste aanwezigheid, jouw *presence* als leider in de klas en daarbuiten. "(Boves, Dijk, 2011, p.13) De kracht zit in het effectief verbaal en non-verbaal gedrag van docenten. De meest directe manier is beïnvloeding door attitudeverandering, dat wil zeggen als ik van houding verander, ben ik in staat om het gedrag van anderen te beïnvloeden. Russel Fazio heeft dat in 1986 [4] aangetoond met het conceptuele model van attitude – gedragsconsistentie.

[2] Neuropeptiden worden door de neuronen gebruikt om in de hersens activiteit te beïnvloeden.
[3] Neuroplasticiteit, is het vermogen van de hersenen om zich continu te vernieuwen.

[4] www.sodalis.ruhosting.nl/.../Samenvatting_Attitudes.doc -

Er zijn twee factoren die ervoor zorgen dat attitude het gedrag stuurt: de beschikbaarheid van de attitude (deze is actief werkend, krachtig) en de relevantie (nuttig, toepasselijk of passend). Een attitude is beschikbaar als je eraan kunt denken en als deze attitude je inspireert en activeert. Dit kan onder andere door priming. Priming is een activiteit waarbij je iets doet dat iemand aanzet of stimuleert om aan iets te denken. Ook Dick van Dijk gaf in zijn lezing van 10 november 2010 over oplossingsgericht werken aan dat “priming een instrument is waarmee je werkt aan de attitude, mindset, je wilt dat de ander zijn problemen zelf oplost. Denk na over primerende effecten, voordat je iets gaat doen.” Dit kan bij oplossingsgerichte gesprekken er bijvoorbeeld toe leiden dat je moet nadenken over de ruimte waar je het gesprek hebt, de omgeving, de posters die je in de ruimte hebt hangen en de voorbeelden die je in je gesprek gebruikt. Ze hebben allen een direct gevolg voor de stemming en het verloop van het gesprek.
Een voor mij nuttige wetenswaardigheid: Dick gaf bij binnenkomst in de zaal enkele mensen een hand, uit beleefdheid, maar ook naar een, door hem niet nader omschreven Amerikaans onderzoek, waaruit bleek dat mensen die een warme handdruk hebben een hogere affiniteit ten opzichte van andere mensen hebben. (‘Met warme handen vinden we de ander aardiger.’ Trouw, 2008) Dit gegeven zou ik in mijn klas kunnen gebruiken. Wanneer ik mijn leerlingen een hand geef bij binnenkomst, zou ik op deze manier te weten kunnen komen of ze een positieve instelling hebben op dat moment t.o.v. anderen.

Gedrag
Uiteindelijk betekent het voor mijn onderzoek dat als ik ervoor zorg dat ik aardig ben voor mijn leerlingen en de leerlingen merken en weten wat het nut van aardig zijn kan betekenen voor hen, het hen bewust kan maken dat wanneer zij ook aardig handelen, zij er ook veel profijt van kunnen hebben. Concreet zal het betekenen dat ik naast het normaal aardig zijn bewust de eerder genoemde criteria zal gebruiken door te complimenteren, groeten, attent zijn, helpen en uitdelen. Dit laatste ook door de achterliggende gedachte die in het ZMOK onderwijs wordt toegepast: elke dag een nieuwe kans. Leerlingen zullen merken dat ze in een positieve vicieuze cirkel terecht kunnen komen en het spreekwoord, wie goed doet goed ontmoet, zelf zullen ondervinden. Vertaald in de klas naar gezelliger leerkrachten, die soepeler zijn, langer willen uitleggen, geduldiger zijn. Maar ook positievere leerlingen, die elkaar eerder helpen, elkaar respecteren, om elkaar geven, gezelliger vertellen en meer complimenten zullen geven e.d.

Groepsproces
“De sociale leeromgeving op school kan worden gezien als de experimentele ruimte waarbinnen de leerlingen basisvaardigheden op doen in het op een constructieve wijze omgaan met elkaar. Het resultaat is sociale competenties die levenslange invloed hebben op de persoonlijkheidsstructuur.” (Peeters, G., 2007, p.7)

Wat is nodig om een groepsproces te sturen, welke handvatten werken en wat moet ik aanpassen of veranderen in mijn manier van lesgeven? Golly en Sprague (2009) beweren dat als een docent niet weet wat voor gedrag hij van de leerlingen mag verwachten, hij het ook niet kan overbrengen en de leerlingen het dientengevolge ook niet zullen leren. Volgens Teitler (2009, p.46) staat in eerste instantie het *moeten* centraal en zullen de leerlingen zich op een bepaalde manier *moeten* gedragen. Hiermee wordt dan een veilig pedagogisch klimaat gecreëerd. De invloed van de docent op het leren en onderlinge omgang van de leerlingen wordt daarmee vergroot, hij stuurt, vertelt hoe hij het wil hebben, wat geoorloofd is en wat niet. Dit is vooral noodzakelijk in mijn klas met wisselende samenstelling, waarin vaak sprake is van een groepsontwikkeling die vier fasen doorloopt (Engelen, van R., 2007, p.41):

1. Forming (startfase, ± 2 weken),
2. Storming (fase van rolverdeling ± 2 weken),
3. Norming (fase van omgangsbepaling ± 2 weken)
4. Performing (fase van uitvoering, rest van het jaar)

Juist door de constante wisselende samenstelling zou mijn groep nooit in de performing fase komen. De fase waarin het leer – en leefklimaat bijzonder prettig zou zijn als de klas in de eerste drie fases een positieve groep heeft opgeleverd. Toch zou dat ook een voordeel kunnen zijn in die zin, omdat van Engelen beweert dat juist in die eerste 3 fasen de leerkracht juist invloed op normen kan uitoefenen. De machtsbronnen beloning, straf-, referentie-, informatie-, deskundigheid- en legitieme macht, kunnen prima ingezet worden om positieve waarden en bronnen in de klas te implementeren. (p.56) Voor succes moeten de leerlingen wel de normen zelf benoemen om succesvolle implementatie te hebben. (p.59)

Om effectief met een groep en het groepsproces om te gaan moet ik ook weten wat er in een groep speelt en hoe deze gevormd is. Is de omgeving ernaar dat men aardig tegen elkaar kan zijn en wie kan daarbij helpen?

Dit is ook terug te lezen in de literatuur dat leerlingen deel uitmaken van een sociaal systeem.

Ik kan naast het bestaande lesrooster in het begin van de week starten met een ‘rondje door de klas’ waar iedereen even kan vertellen wat men in het weekend heeft meegemaakt, hoe men zich voelt en dergelijke. Daarnaast kan ik dagelijks voor aanvang van de les de gelegenheid geven om mij even persoonlijk te spreken. Problemen zal ik zo veel mogelijk op oplossingsgerichte wijze aanpakken. Hopelijk zal mij dat helpen beter in te spelen op de groep en te anticiperen op bepaalde situaties.

Toch hebben leerlingen *en* leerkracht een gedeelde verantwoordelijkheid voor de sfeer waarbinnen het leren en onderwijzen plaatsvindt. (Peeters, G.,2007)

2.2 Praktijkverkenning

Een aantal leerlingen in mijn klas zijn al beleefd en aardig. Drie leerlingen met PPEA's van de zeven/acht leerlingen in mijn klas hebben vaak duidelijk moeite om aardig en beleefd te zijn. Mijn collega's en ik vinden hen onder andere brutaal. Ze praten hard, schelden en luisteren soms helemaal niet. Er ontstaat geregeld een machtstrijd en soms lopen ze weg. Het kan zijn dat er verband bestaat tussen hun psychische problemen en hun extreme gedrag, maar een groot deel zou ook pubergedrag kunnen zijn. Ik wil mijn leerlingen een aantal vaardigheden bijbrengen, waardoor zij aardiger met elkaar en met de docenten kunnen omgaan. We bespreken ook met elkaar wat we onder aardig gedrag in de klas verstaan. Verandering van gedrag van pubers vergt veel inzet. Ze bevinden zich allen in een andere ontwikkelingsfase en het is algemeen bekend dat hun hersenen pas rond hun 23ste jaar geheel ontwikkeld zijn. (Crone, E., 2008) Dat zou kunnen betekenen dat ze nog enige tijd hebben om te leren optimaal te functioneren.

Omdat door neuroplasticiteit de hersenen zich continue vernieuwen is het dus wel mogelijk jezelf te veranderen en dat maakt dat ik de veelgehoorde kreet dat je pubers niet kunt veranderen in twijfel trek en hoop dat ik binnen mijn onderzoek met de uitdaging om in 21-dagen aardig te zijn kan aantonen dat mijn leerlingen aardig gedrag hebben vertoond. Dit experiment telt niet toevallig een periode van 21 dagen. Uitgangspunt is het Behaviorisme, hierbij gaat men er vanuit dat er minimaal 21 dagen nodig zijn om de vier fases te doorlopen om een nieuwe gewoonte aan te leren:

1. Je bent onbewust onbekwaam,	Je kunt je niet aardig gedragen, want je weet niet wat aardig zijn is.
2. Je bent bewust onbekwaam,	Je weet dat je niet aardig bent.
3. Je bent bewust bekwaam	Je weet dat je aardig doet maar je moet er erg op letten
4. Je bent onbewust bekwaam.	Aardig zijn is een automatisme geworden, een gewoonte.

Uitzonderingspositie

Sociale vaardigheden worden schoolbreed getraind op mijn school voor leerlingen van 3,5 tot 20 jaar. Er zijn leerlijnen uitgezet met behulp van diverse methodes. Alleen in mijn klas wordt er geen methode gevolgd. De reden hiervoor is dat het merendeel van mijn leerlingen tijdelijk opgenomen is en diverse therapieën volgt en meestal ook sociale vaardigheidstraining krijgt binnen het instituut. Het gevaar bestaat als wij in de klas ons ook op de sociale emotionele kant van de leerling gaan richten, juist bij de leerlingen met PPEA's teveel emoties los maken en misschien juist zaken waar ze in hun individuele aan werken per ongeluk schaden.

2.3 Concretisering

De laatste studiedag van dit schooljaar had als titel ‘de Kracht van de Waterlelie’. De clustermanager J. van Veen (2011) vertelde in haar inleiding dat het bij ons op school gaat om: krachten bundelen en delen, visie delen, nieuwe producten helpen ontwikkelen, kennis en inspiratie opdoen en samen kijken naar ‘Wat werkt er bij onze leerlingen met epilepsie’. In dit kader hoop ik dat dit onderzoek een bijdrage kan leveren in de visie dat aardig zijn als vaardigheid op zich een bijdrage kan leveren voor een goed pedagogisch klimaat. Dat het hanteren van een afsprakenlijst voor aardig gedrag en het formulier ‘ Aardig zijn het beste medicijn’, twee nieuw ontwikkelde toepasbare instrumenten worden, die in meer klassen gebruikt kunnen worden. In praktische zin zou het resultaat van mijn onderzoek kunnen bijdragen tot tijdsbesparing. Immers, wanneer de leerlingen minder onaardig verdrag vertonen, hoeft er minder tijd gestoken te worden in het praten over of het oplossen van de conflicten ontstaan door het onaardige gedrag. Ook hoop ik met mijn opgedane kennis uit het onderzoek en de literatuurstudie een inspiratiebron te zijn voor mijn collega’s om ook met dit onderwerp aan de slag te gaan.

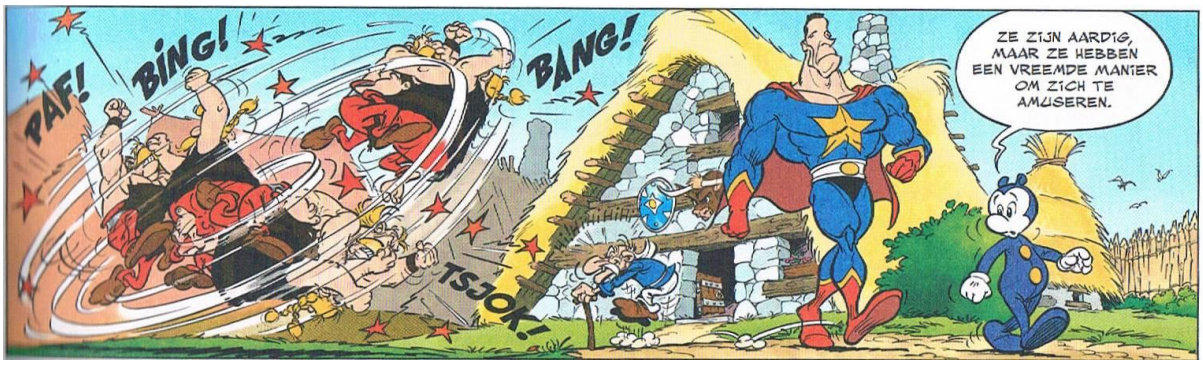
Zeker omdat het motto voor die studiedag was: **“Wat voor ons ligt en wat achter ons ligt is niets vergeleken met wat in ons zit”.**

De aanleg voor aardig zijn zit al in ons, laten we dat ontwikkelen.

Als gedragspecialist hoop ik na mijn onderzoek en literatuurstudie mijn collega’s te kunnen overtuigen wat de meerwaarde en de impact is van het aardig zijn van leerlingen voor elkaar en de docenten.

“If you don’t like something, change it. If you can’t change it, change your attitude. Don’t complain.”

(Maya Angelou, US author & poet, 1928 -)

Hoofdstuk 3

In dit hoofdstuk beschrijf ik in de eerste paragraaf wat voor soort praktijkonderzoek ik zal uitvoeren. In de tweede, derde en vierde paragraaf komen de doelen, de onderzoeksgroep en de onderzoeksmethoden aan bod. Paragraaf vijf en zes geven de reden waarom het onderzoek betrouwbaar en ethisch verantwoord is. En als laatste geeft zeven het tijdspad van mijn onderzoeksperiode aan.

3.1 Mijn praktijkonderzoek

Dit onderzoek betreft een actieonderzoek. " Bij een actieonderzoek vormt een handelingsvraag het vertrekpunt en is het verbeteren van het eigen handelen het doel. Andere kenmerken zijn dat de onderzoeker en de onderzochte dezelfde zijn, dat gestreefd wordt naar gefundeerd inzicht en dat kennis steeds vertaald moet worden naar de specifieke context van de leraar. Actieonderzoek gebeurt vaak in dialoog met collega's en vakgenoten. " (Kallenberg et al, 2007, p. 89) Door middel van deze casestudie ga ik de verzamelde informatie en data zo interpreteren, dat er een duidelijk antwoord komt op mijn onderzoeksvraag. "Wat kan ik doen, voor mijn klas met een niet constante samenstelling, om te zorgen dat de leerlingen aardiger zijn voor elkaar en voor de docenten?" Met als effect: een positieve impact op het pedagogisch klimaat.

3.2 Doelen

Doel 1: De leerlingen gaan aardiger met elkaar *en* de docenten om.

Doel 2: Een beter pedagogisch klimaat.

3.3 De onderzoeksgroep

De onderzoeksgroep is een klas met leerlingen met epilepsie en/of psychogene pseudo epileptische aanvallen van 12-20 jaar met een normaal IQ die opgenomen worden op de Stichting Epilepsie Instellingen Nederland. Zij verblijven drie maanden[5] tot gemiddeld driekwart jaar bij mij in de klas. Daarnaast zitten er nu drie vaste leerlingen. Naast het hebben van PPEA's heeft één leerling ook ADHD, een ander forse psychiatrische problemen en één leerling heeft borderliner problematiek.

In januari waren er in totaal negen leerlingen, door ontslag van SEIN een korte periode zes en door opname bij SEIN eind april weer negen leerlingen. Deze periode had ik leerlingen met de volgende studies: 2 VMBO Basis/Kader Groen, 2 VMBO Theoretisch, 2 HAVO, 3 VMBO Kader Verzorging, 4 VMBO K SDV (Sport, Dienstverlening en Veiligheid), 4 VMBO T Economie, 5 HAVO, 1e jaars MBO SPW (Sociaal Pedagogisch Werk) en 2e jaars SPW. De leeftijd varieerde ten tijde van het onderzoek van 14 jaar tot en met 20 jaar.

[5] Drie maanden wanneer zij zijn opgenomen in de observatiekliniek voor jongeren van SEIN.

3.4 De onderzoeksmethodes

Om mijn deelvragen te beantwoorden en te bepalen of ik mijn doel bereikt heb, zet ik een aantal instrumenten in.

1. Wat zijn mijn manieren om gedrag bij te sturen?
    - **De Klimaatschaal leerlingen**
      Doel: meten pedagogisch klimaat, nul- en eindmeting
    - **Kort interview collega's**
      Doel: meten pedagogisch klimaat, nul- en eindmeting
    - **Oplossingsgericht gesprek leerlingen**
      Doel: Afsprakenlijst maken en het analyseren van het gedrag.
    - **Schaalvragen**
      Nul –en eindmeting, zijn de leerlingen aardiger geworden?
    - **Formulier Aardig zijn** het beste medicijn
      Doel: Aardig gedrag meten en hoe vaak.

2. Wat is nodig om een groepsproces te sturen?
    - **De Klimaatschaal leerlingen**
      Doel: Meten pedagogisch klimaat, nul- en eindmeting
    - **Kort interview collega's**
      Doel: Meten pedagogisch klimaat, nul- en eindmeting
    - **Oplossingsgericht gesprek leerlingen**
      Doel: Afsprakenlijst maken en het analyseren van het gedrag.
    - **Schaalvragen**
      Nul –en eindmeting, zijn de leerlingen aardiger geworden?
    - **Logboek bijhouden**
      Doel: Inzicht verhouding dagen met storend gedrag en rustige dagen.

3. Welke handvatten gevonden in de literatuur werken?
    - **Literatuuronderzoek**
      Doel: het vinden van handvatten die werken.

4. Wat moet ik in mijn manier van lesgeven aanpassen/veranderen?
    - **Roos van Leary**
      Doel: inzicht in welke rol typerend voor mij is; welke aanpak past bij mij?
    - **Observatie**
      Doel: feedback op mijn gedrag en handelen.
    - **Schaalvragen**
      Nul –en eindmeting, zijn de leerlingen aardiger geworden?

Literatuuronderzoek

Literatuuronderzoek is een onontbeerlijk instrument bij elk onderzoek. Eigenlijk ben ik hiermee al in september gestart omdat de motivatie om de studie gedragsspecialist te starten de soms problematische omgang met een hele moeilijke leerling was. Ik zocht handvatten om hier mee om te gaan. Hoofdstuk 2 geeft de theoretische verkenning weer.

De Klimaatschaal

Bij mijn onderzoek maak ik gebruik van een nulmeting door de Klassen Klimaat Schaal eind januari in te laten vullen. Ik weet dan hoe de leerlingen op dat moment de sfeer in de klas ondervinden. Zelf vul ik de leerkracht versie in. Mijn directe collega's vraag ik dezelfde klimaatschaal in te vullen, maar dan alleen die vragen te beantwoorden, die te maken hadden met de rust in de klas, omdat dat voor mijn onderzoek relevant is. De gegevens worden in een tabel verwerkt. Eind april wordt de dezelfde vragenlijst aan mijn leerlingen die dan in de klas zitten gepresenteerd. De samenstelling van de klas is dan iets veranderd. Is er verbetering aan te tonen? Het is dan wel niet exact te vergelijken, maar er is misschien een tendens, indruk of kleine verbetering waarneembaar. Wordt dit duidelijk in de nieuwe tabel?

Kort interview

Mijn collega's en ik hebben een ander idee dan de leerlingen wat betreft het pedagogische klimaat en de rust die hierbij wordt verondersteld. Wij ervaren de klas als vaak (veel te) druk de laatste maanden. Aan de docenten vraag ik dan ook kenmerken op te schrijven waarom zij dat zo ervaren. Eind april vraag ik op welke punten de situatie al dan niet veranderd is. Zij worden ook verzocht de schaalvraag te beantwoorden.

Gesprek over aardig zijn

Met behulp van een oplossingsgericht klassengesprek maken we een afsprakenlijst van gedragingen die de leerlingen onder aardig voor elkaar zijn verstaan. We gaan elkaar helpen aan die regels te houden. Ik wil niet te sturend zijn. Immers, Furman (2007, p.22) verkondigt dat kinderen als rechtmatige partners gezien moeten worden, waarvan verwacht wordt dat ze actief deelnemen aan alle beslissingen die hun aangaan. Deze afspraken gaan we in de klas op het prikbord ophangen. Zodat iedereen weet wat zowel leerkrachten als leerlingen in mijn klas van elkaar kunnen en mogen verwachten. We zijn een onderdeel van een sociaalsysteem en om conflicten op te lossen maken we ook gebruik van deze gesprekstechniek.

Schaalvraag

In 1999 heeft de Shazer de schaalvraag ontdekt en ontwikkeld ten behoeve van de oplossingsgerichte gesprekstechniek. Een kleine stap vooruit op de schaal is al een winsituatie waarbij men tevreden mag zijn volgens de oplossingsgerichte methode. Daarom vraag ik bij de start van dit onderzoek ook alle leerlingen persoonlijk in een soort verkort oplossingsgericht gesprek in te schalen hoe aardig ze zichzelf vinden en hoe ze daarin een stapje verder kunnen komen.

Aan het eind van de onderzoeksperiode hoop ik bij het stellen van dezelfde vraag, dat ze zelf ook vinden dat ze persoonlijk een kleine vooruitgang hebben geboekt. Het resultaat van de schaalvragen zal ik ook beschrijven. Doordat leerlingen aardiger tegen elkaar zijn zal er waarschijnlijk meer rust in de klas zijn.

Formulier Aardig zijn

In februari heb ik een formulier gemaakt om de leerlingen 21 dagen lang aardig gedrag te laten noteren. Dit in het kader van de al eerder genoemde uitdaging uit het boek *Aardig zijn het beste medicijn* van David Hamilton (2010). Dit formulier deel ik begin maart uit. Ik hoop hiermee de leerlingen te leren bewust aardig tegen elkaar te laten zijn.

Roos van Leary

Mijn eigen gedrag onderzoek ik door begin februari en eind april de vragenlijst van de Roos van Leary in te vullen. Heb ik me in de afgelopen periode heel anders moeten gedragen?

Observatie

Een directe collega vraag ik om mij te observeren en aan te tekenen of zij verandering in mijn handelen ziet. Heb ik veel aandacht aan het aardig zijn moeten geven? Heb ik leerlingen geholpen aan hun afspraken te laten houden. Heb ik tijd gegeven om de leerlingen hun weekendervaringen te laten vertellen of hoe zij in hun vel zitten? Heb ik meer oplossingsgerichte gesprekken gevoerd en daarmee aardig gedrag gestimuleerd? Een kort verslag van een evaluatie gesprek zou dit kunnen aantonen. Mijn conceptverslag en ervaringen bespreek ik ook met één van onze schoolpsychologen.

3.5 Triangulatie

Onder triangulatie wordt volgens Migchelbrink (2009, p.131) verstaan dat men langs meerdere kanten en perspectieven hetzelfde verschijnsel onderzoekt. Om dit te bereiken en het zo betrouwbaar mogelijk te laten zijn, zal ik op verschillende manieren, mijn data inwinnen. Hierbij maak ik gebruik van schaalvragen, klimaatschaal, observaties en gesprekken met leerlingen en docenten.

3.6 Ethische verantwoording

De privacy van mijn collega’s en leerlingen wordt zoveel mogelijk gewaarborgd. De namen van mijn collega’s worden niet genoemd en de leerlingen krijgen een fictieve naam. Mijn collega’s en de leerlingen doen op vrijwillige basis mee. Zij weten dat de informatie die zij geven voor mijn meesterstuk gebruikt wordt. Bij mijn analyse en conclusie zal ik proberen alles zo objectief mogelijk te beoordelen voor zover dat mogelijk is bij in eerste instantie een dergelijk subjectief lijkend onderwerp.

3.7 Het tijdspad

Om een overzicht te krijgen over het verloop van het onderzoek, op welke momenten ik mijn gegevens verzamel en met welk instrument, heb ik onderstaande planning gemaakt:

Literatuuronderzoek	_	_	_	_	_	sept. 2010 - mei 2011
Klimaatschaal leerling en collega's			_	_	_	eind jan. 2011
Opmerkingen collega's	_	_	_	_	_	eind jan. 2011
Roos van Leary	_	_	_	_	_	begin feb. 2011
Oplossingsgericht gesprek met groep			_	_	_	begin feb. 2011
Afspraak aardig zijn	_	_	_	_	_	begin feb. 2011
Oplossingsgerichte gesprekken per leerling m.b.t. aardig zijn en schaalvraag				_	_	maart 2011
Formulier aardig zijn in 21dagen			_	_	_	maart 2011
Evaluatie gesprek leerling en schaalvraag				_	_	eind april 2011
Klimaatschaal, vragenlijst, Roos van Leary				_	_	eind april 2011
Verzamelen alle gegevens en verwerken				_	_	eind april, mei 2011
Analyse eigen gedrag, bruikbaarheid items uit de literatuurstudie en conclusie					_	mei 2011
Definitieve afronding	_	_	_	_	_	juni - juli 2011

In hoofdstuk 4 zal ik de verzamelde gegevens presenteren van de klimaatschaal, de opmerkingen van de docenten, de Roos van Leary, de 'aardige afsprakenlijst' van de leerlingen, het formulier: 'Aardig zijn het beste medicijn', de schaalvragen en van het logboek.

Een van de mooiste wederdiensten van het leven is, dat iemand die oprecht probeert een ander te helpen, ook zichzelf helpt.
Ralph Waldo Emerson (Aardig zijn is een kunst, 2006)

Hoofdstuk 4

In dit hoofdstuk beschrijf ik de verschillende onderzoekmethodes die ik gebruikt heb om mijn data te verzamelen. Paragraaf één, het literatuuronderzoek. In paragraaf twee leg ik mijn nul- en eindmeting van het pedagogisch klimaat in mijn klas uit. In paragraaf drie geef ik in een kleine tabel de scores weer van een paar vragen van de Klimaatschaal voor docenten en hun opmerkingen over het gedrag van de klas in verband met het pedagogisch klimaat. In de vierde paragraaf geef ik de resultaten weer van de test van de Roos van Leary en in vijf de opmerkingen vanuit observatie In paragraaf zes zijn de afspraken te lezen, die ik samen met de klas heb opgesteld. In paragraaf zeven de uitkomst van het 21 dagen aardig zijn. Daarna de persoonlijke schaal inschatting van de leerlingen en in paragraaf negen is middels een grafiek te zien op welke dagen storende gedragingen het pedagogisch klimaat in de klas hebben beïnvloed.

4.1 De Klimaatschaal

Door de scores van de metingen van januari en april naast elkaar te zetten kan ik vergelijken of er bij de leerlingen sprake is van een positieve verandering wat betreft hun welbevinden in de klas en er een verband is met het al dan niet aardiger worden van mijn leerlingen. Acht leerlingen hebben de vragenlijsten van januari beantwoord en zes à zeven leerlingen die van april, waarvan drie leerlingen beide lijsten hebben ingevuld.

De cijfers staan voor:

1 = (bijna) nooit

2 = soms

3 = regelmatig

4 = vaak

- negatieve verandering **=** onveranderd **+** positieve verandering

onderstreept cijfer= negatief voor het pedagogisch klimaat

Algemeen gedeelte over je klas

Vraag:	**Gemiddelde score van 1-4 eind januari**	**Gemiddelde score van 1-4 eind april**	**Verandering - = +**
1. Ik vind mijn klas leuk	3,1	3	-
2. Leerlingen in deze klas maken ruzie met elkaar	1,3	1,7	-
3. Ik kan goed met de meeste klasgenoten opschieten	3.1	3,6	+
4. Er zijn leerlingen in onze klas die spullen van anderen kapot maken	1,5	1,3	+
5. Bij moeilijkheden word ik door klasgenoten geholpen	3	2,8	-
6. Er zijn leerlingen uit onze klas die elkaar buiten schooltijd lastig vallen	1	1	=
7. Er zijn leerlingen uit onze klas die elkaar uitschelden	1,9	1,7	+

8. In deze klas worden leerlingen gepest	1,3	1,3	=
9. In deze klas roddelen leerlingen over elkaar	1,6	1,5	+
10. Er zijn leerlingen in onze klas die elkaar wel eens slaan of schoppen	2	2,3	-
11. Ik voel me in deze groep op mijn gemak	3,3	3,7	+
12. Ik voel dat ik bij deze groep hoor	2,7	3,5	+
13. Ik werk graag samen met een klasgenoot aan een opdracht	2,7	2,7	=
14. Ik vind de leerlingen in mijn klas aardig	3,6	3,8	+
15. In deze klas word je uitgelachen als je een verkeerde vraag stelt	1,8	1,5	+
16.Ik denk dat mijn klasgenoten mij wel aardig vinden	3,1	3,3	+

Specifiek gedeelte over je klas

Vraag	**Gemiddelde score van 1-4 eind januari**	**Gemiddelde score van 1-4 eind april**	**Verandering - = +**
1. Er wordt in deze klas veel lawaai gemaakt tijdens de lessen	2,1	3,3	-
2. Ik heb graag les van de docent, de lessen van de docent vind ik prettig	2,3	3,3	+
3. Omdat het zo onrustig is tijdens de les van de docent kan ik in deze les moeilijk opletten	2	1,7	+
4. Ik vind dat de lessen bij de docent rommelig verlopen	1,5	1,7	-
5. Ik vind de docent aardig	3,4	3	-
6. Het kost de docent veel tijd om de klas rustig te krijgen	2,4	2,7	-
7. De docent vindt het leuk om aan de klas les te geven	3	3	=
8. De docent heeft een goede bui	3	3,2	+
9. De docent zegt regelmatig dat leerlingen goed gewerkt hebben	3,1	3,1	=
10. Bij de docent is het rustig tijdens de les	2,5	2,3	-
11. De docent stelt de leerlingen op hun gemak als ze een proefwerk moeten maken	3,5	3,5	=
12. Bij de docent is het in de klas rustig genoeg om vlug met de les te beginnen	2,3	2,6	+
13. Bij de docent kan ik met mijn probleem terecht	3,1	3,7	+
14. De docent besteedt voldoende tijd aan alle leerlingen	3,5	3,8	+
15. De docent laat duidelijk merken als je iets goed hebt gedaan	3,5	3,5	=
16. De docent heeft belangstelling voor de leerlingen	3,9	3,3	-
17. De docent helpt je als je iets niet kan	4	3,8	-

Zowel aan het begin als aan het eind van mijn onderzoek is het pedagogische klimaat verbeterd wat het algemene gedeelte betreft. Er wordt zelfs aan het einde van het onderzoek bijna maximaal gescoord, ondanks het feit dat er een leerling met een pestverleden in de groep is gekomen.

Uitschieter is: *Ik voel me in deze groep op mijn gemak* met een score van 2,7 gegroeid naar 3,5. In zo'n kleine klas is een groei van 0,8 erg groot.

De tabel 'Specifiek gedeelte over de klas' geeft weer dat de onrust in de klas ook duidelijk door de leerlingen herkend wordt. Dit behelst voornamelijk geluidsoverlast. Het lawaai en de onrust waren datgene waar wij, docenten van deze klas, ons zorgen overmaakten en ons het gevoel gaven dat er een slecht pedagogisch klimaat heerste. Maar uit gegevens blijkt dat het pedagogisch klimaat niet slecht is! Zeker niet als men Marzano aanhangt en vindt dat 'de leraar er toe doet', dan scoort hier de docent erg goed.

Item 2 *Ik heb graag les van deze docent* scoort hoger en is een positieve verandering, maar het is in strijd met de daling van punten voor: *De docent helpt je als je iets niet kan, heeft belangstelling en ik vind docent aardig.* Ik concludeer hieruit dat dit een gevolg is van minder tijd voor de leerlingen, omdat de drie probleemleerlingen zoveel malen de les en orde hebben verstoord en daardoor minder tijd voor de overige leerlingen had.

De uiteindelijke conclusie is dat het pedagogisch klimaat wat betreft de orde, is verslechterd. Dit was dan ook het belangrijkste onderdeel waar we ons zorgen over maakten. Het escalerende gedrag van de drie probleemleerlingen ging gepaard met lawaai en onrust en waardoor dat dagdeel rommelig verliep doordat het tijd kostte om weer tot de orde van de dag over te gaan. Dit is niet ten koste gegaan van de andere elementen:

1. De kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties
2. De sfeer
3. De interactie met de docent met de klas

Het pedagogisch klimaat is verbeterd.

In hoofdstuk 5 zal ik conclusies over het veranderde pedagogische klimaat en de invloed van het al dan niet aardiger gedrag van mijn leerlingen beschrijven.

4.2 Docentenscores

Ook mijn directe collega's[6] en ik hebben een klein deel van de Klimaatschaal voor docenten ingevuld. Slechts deze paar vragen, omdat deze items met de rust in de klas te maken hebben. Dus alleen de vragen die over de rust in de klas gaan, die zijn voor ons van belang. Zie tabel:

Vraag	**Gemiddelde score van 1-4 eind januari**	**Gemiddelde Score van 1-4 eind april**	Verandering - = +
1.1 Er wordt in deze klas veel lawaai gemaakt tijdens de lessen	2	2	=
2. 3 Omdat het zo onrustig is tijdens de les kan ik in me in deze klas moeilijk concentreren	3	2,7	+
3. 4 Ik vind dat de lessen rommelig verlopen	2,2	2	+
4.6 Het kost me veel tijd om de klas rustig te krijgen	3	2,7	+
5.10 In deze klas is het rustig tijdens de les	3	3	=
6.12 In de klas rustig genoeg om vlug met de les te beginnen	3	3	=

Ook hier weer onderstreepte scores. Dit betekent dat wij als docenten vooral op persoonlijk vlak twee zaken aangeven die we regelmatig als storend ondervinden. Wij hebben blijkbaar meer last van de onrust dan de leerlingen. We kunnen onszelf moeilijk concentreren en het kost ons regelmatig veel tijd om de klas rustig te krijgen. Dat we minder last hebben van het lawaai, komt omdat we allen parttime werken, niet alle vier constant in de klas aanwezig zijn en niet allemaal het escalerende gedrag evenveel mee maken. Uit de schaalvragen blijkt dat we de leerlingen altijd al aardig vonden, wel zien we een lichte verbetering in aardig gedrag. Ze zijn er bewuster mee bezig, maar het is nog geen automatisme. Het escalerend gedrag is onaardig gedrag gericht tegen ons als docenten, maar het zijn losstaande incidenten.

Observatie

Daarnaast heb ik mijn collega's eind januari gevraagd een opsomming op grond van een door mij gemaakte lijst met aandachtspunten met betrekking tot het pedagogisch klimaat. Eind april heb ik gevraagd of mijn collega's, nu ik nadruk gelegd heb op het aardig zijn voor elkaar, weer een opsomming wilden maken en wilden aangeven of er een aantal positievere kenmerken op te merken waren. Hieronder volgt een overzicht van gedrag wat leerlingen uit mijn klas vaak vertonen.

[6] Duobaan partner, groepsleerkracht voor één dag en de wiskunde-, natuur- en scheikundedocente 8 uur in de week, in deze klas

Eind januari 2011	Eind april 2011
a. Druk bij binnenkomst	a. Weten hoe ze binnen moeten binnenkomen, werkt (nog) niet altijd Bij binnenkomst wordt er naast groeten ook soms de hand gegeven en een prettige dag gewenst
b. Vragen ad hoc, niet op vaste momenten	b. Hebben wat meer geduld.
c. Geen respect voor elkaar	c. Weten wat respect is, handelen echter hier niet altijd naar
d. Geen respect voor docenten	d. Idem
e. Kunnen zich moeilijk concentreren	e. Geconcentreerd gewerkt? Eind van de les 5 min. lezen o.i.d.
f. Duurt lang voordat ze aan het werk zijn	f. Vaker wat sneller aan de slag
g. Storen anderen	
h. Mobieltjes in de klas	h. Mobieltjes worden ingeleverd
i. Oordopjes in hun oren	i. Gaan makkelijker uit
j. Reageren continue op elkaar	
k. Doen onaardig	k. Weten hoe ze aardig kunnen doen en doen het dan ook
l. Hebben altijd een weerwoord	l. Nog steeds
m. De meesten zijn erg snel afgeleid en praten dan te pas en te onpas met elkaar	m. Iets minder, zijn aan te sturen
n. Bij praten geluidsniveau te hoog om geconcentreerd te kunnen werken	n. Wordt iets meer op gelet
o. Werk- en ontspanmomenten zijn onduidelijk	o. Worden vooraf meer afspraken over gemaakt
p. Zijn door psychische problemen erg onrustig en soms emotioneel	p. Dit blijft

Concluderend kan ik stellen dat de leerlingen aardiger en zeker bereidwilliger zijn geworden naar de docenten toe; zij leveren bijvoorbeeld zonder morren hun mobieltjes in en luisteren directer na een aanwijzing van een docent.

Schaalvragen

Re 0 _____1_____2_____**3**_____4_____5_____6_____**(7)**_____8_____9_____10

Vond de kinderen al aardig en heeft geen verschil opgemerkt. Hij ziet het escalerende en daarmee onaardig gedrag als losstaande incidenten.

Be 0 _____1_____2_____3_____4_____5_____6_____ ***7*** **(7,5)** _8___9____10

Zij ziet de dat de kinderen er bewuster mee bezig zijn maar het is nog lang geen automatisme

om er extra aardig gedrag te vertonen.

Ma 0 _____1_____2_____3_____4_____5_____6_____**7**_**(7,5)**_8_____9_____10

Ma vindt de leerlingen ook al gewoon aardiger, maar merkt op dat de kinderen eerder excuses aanbieden en eerder reageren als ze rustiger moeten zijn of zachter moeten praten.

Bi 0 _____1_____2_____3_____4_____5_____6_____**7**_**(7,5)**_8_____9_____10

Bij mij zijn ze er meer mee bezig omdat ik er naar vraag of hen op hun aardige gedrag attendeer.

Dan komt er een vloed complimenten. Maar extra aardig zijn is nog geen automatisme. Zeker in één op één situatie. Ze zijn zich allemaal een heel klein beetje bewuster geworden van aardiger gedrag op bepaalde momenten. Vandaar de kleine groei van drie maal een half puntje.

4.3 Roos van Leary

Begin februari heb ik een vragenlijst interpersoonlijk gedrag ingevuld (VIG) naar het model van de Roos van Leary, om erachter te komen op welke manier mijn pedagogisch handelen beïnvloed wordt door mijn manier van communiceren. Dit omdat een basisprincipe is: ‘Gedrag lokt gedrag uit’. Eind april heb ik dezelfde test gedaan. De typeringen van mijn zelfbeeld waren als volgt:

Begin februari	**Eind april**
Kan streng zijn wanneer dat nodig is	Kan streng zijn wanneer dat nodig is
Kan voor zichzelf zorgen	Assertief en vertrouwend op zichzelf, onafhankelijk
Kan opdrachten geven	Zakelijk, baast over anderen, dominerend, geeft altijd advies
Probeert iedereen te troosten en te bemoedigen	Mild t. a v. van een fout, overbeschermend, te toegeeflijk aan anderen
Aan een stuk door vriendelijk, vindt iedereen aardig	Hartelijk en met begrip, sterk op uit om met anderen goed overweg te kunnen, wil ieders sympathie
Te gemakkelijk te beïnvloeden door anderen	Kan gehoorzamen
Verbitterd, klagerig, koppig	Kan klagen wanneer dat nodig is.

In deze testresultaten lees je dat er in mijn gedrag en houding zaken zijn veranderd. Daarnaast heb ik ook op www.123.test.nl de test van Roos van Leary gedaan. Kwam er begin februari uit dat ik leidingnemend gedrag vertoonde, nu komt er aanvallend gedrag uit.

Leidingnemend	Aanvallend
Initiatiefrijk en vriendelijk. Heeft oog voor belangen de ander en is tegelijkertijd doortastend. Vaak welbespraakt, hartelijk, joviaal, overtuigend, communicatief en aanwezig. In hun enthousiasme kunnen ze zich vergalopperen of te druk zijn.	Initiatiefrijk en zakelijk. Handelt vaak uit eigen belang en niet uit dat van een ander of een groep. Vaak streng, koelbloedig, autoritair zelfverzekerd, uitdagend en dominant. Kunnen bazig overkomen of hebben neiging te commanderen.

Dit klopt, ik ben situaties anders gaan benaderen in hoofdstuk 5 zal ik dit toelichten.

4.4 Observatie

Mijn collega heeft mij in de onderzoeksperiode gedragsmatig zien veranderen.

- **Groeten** deed ik natuurlijk altijd al, maar in het kader van het onderzoek dat mensen met warme hadden positiever t.o.v. anderen staan, ben ik me gaan aanwennen de leerlingen een hand te geven bij binnenkomst. Indien ze koude handen hadden wreef ik ze lekker warm en beloofden we er een goede dag van te maken. Bij één leerling monde dat uit in een `mental power handje`, dan schudden we elkaar van een afstand denkbeeldig de handen. Toen de leerling van school af ging, omdat de opname was beëindigd zouden we `het mental power handje` erin houden en als een dag slecht verliep op de thuisschool dan was er niet denkbeeldig de hand geschud door een van ons beiden.
- Er werd opgemerkt dat ik veel meer **complimenten** maak dan voorheen. Zag mijn duobaanpartner alles wat er anders was bij de leerlingen bij binnenkomst meteen, ik zag nu toch ook regelmatig verandering en maakte daarover een compliment. In het algemeen ben ik veel meer complimenten gaan geven en niet alleen verbaal, maar ook met gebaren als een duim opsteken, even bij de schouders schudden of heel zachtjes een briefje neerleggen met daarop `wat ben je goed aan het werk.`
- Mijn collega heeft mij niet zien **uitdelen**. Dat heb ik alleen duidelijk tijdens het film kijken op de middag voor het paasweekend gedaan. Soms deel ik wel wat te drinken uit, als we met heel weinig leerlingen in de klas zitten, het warm is of iedereen lekker aan het werk is.
- Wat betreft het **attent zijn** en het beter inleven ten opzichte van de kinderen ben ik op maandagochtend de week gestart met een kringgesprek. Ook mijn collega werkt op maandagochtend in de klas en doen dan ook mee met het rondje door de klas. We weten dan van iedereen hoe ze in hun vel zitten zo bij de start van de schoolweek. Door de week vraag ik nu ook meer hoe het met leerlingen gaat, over hun onderzoeken, hun bezoek en familiebeslommeringen. Verder heb ik regelmatig de kinderen geattendeerd of ze al een aardige daad die dag hadden gedaan (het regende dan meteen complimenten). Als ik zag dat een leerling niet goed in haar vel heb ik veel meer de leerling op de gang gevraagd om te vragen wat er is.

Soms werd er dan met een oplossingsgericht gesprek ook een stemmingswisseling bereikt. Op die manier was ik dan attent naar de leerling en mij collega toe. Als voorbeeld: Ellen was kwaad op de wiskundedocente en begon te mopperen, ik riep haar op de gang en besprak met haar de kwestie, zij voelde zich onbegrepen. Door te zeggen dat er een communicatiestoornis was en te vragen of ze gewoon de les opnieuw wilde beginnen door even sorry tegen de wiskunde docent te zeggen en rustig naar haar plaats te gaan en door te werken, was het misverstand opgelost. Ook attent ben ik ook door de vlaggetjes op te hangen als een leerling jarig is, maar dat heb ik altijd al gedaan.

- De leerlingen en mijn collega´s **helpen c.q. de weg wijzen**, daarvan kon mijn collega niet zien of ik dat meer of minder deed, maar zij zag me daar toch de hele tijd op school mee bezig. Daar twijfel ik ook niet aan. Wel kan ik toevoegen dat door in deze periode kleine oplossingsgerichte gesprekjes met leerlingen te hebben gehad, ik de leerlingen meer geholpen heb bij het oplossen van kleine problemen tijdens de les. Ook door meer te doen wat werkt heb ik leerlingen geholpen. Mijn collega beaamde dat.

4.5 Afsprakenlijst

We hebben begin februari in een oplossingsgericht groepsgesprek in de aanwezigheid van twee collega's nieuwe gedragsregels voor onze klas opgesteld, naast de algemene schoolregels. We hebben als leidraad enkele voorbeeld regels uit het al eerder genoemde boek Positive Behavior Support (Golly, Sprague, 2009, p.57) gehaald. Daarnaast hebben de leerlingen afspraken gemaakt over de zaken die zij als aardig zijn beschouwen en waar zij dan ook zelf achter staan.

De eerste en de laatste minuten van de dag kan je iets aan elkaar kwijt

We komen rustig de klas binnen, storen zo min mogelijk, ook na therapie

We nemen iets mee voor elkaar en delen altijd

We helpen elkaar en overleggen zachtjes

We luisteren en laten elkaar uitpraten

Bij druktegevoel denken we Yin Yang

We kijken gezellig en niet te serieus

We formuleren goed en duidelijk

Vrijdag na 14.45 uur: Rummikub

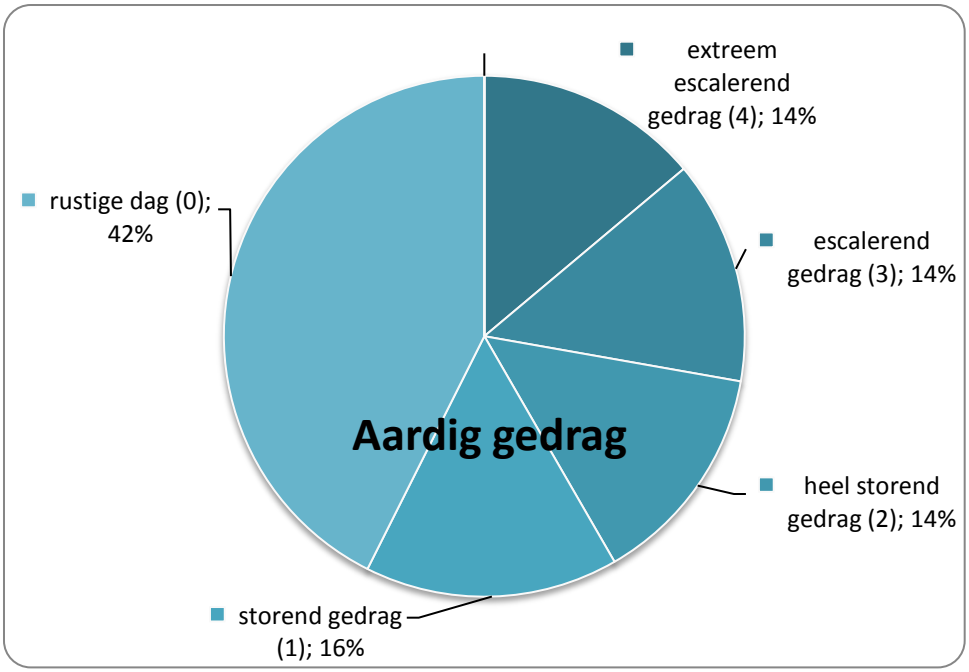

YinYang

4.6 **Formulier Aardig zijn** het beste medicijn

We zijn per 1 maart de uitdaging aan gegaan om in 21 dagen aardiger te worden. De leerlingen konden daartoe een formulier invullen. Het ging om de schooldagen en het aardige gedrag in de klas. Slechts 4 leerlingen hebben de lijst volledig ingevuld. De anderen gedeeltelijk of wilden niet. Ik heb er bewust voor gekozen hen niet te dwingen. Ik heb wel gezegd dat ik de gegevens voor mijn studie kon gebruiken en ik het wel heel erg op prijs zou stellen als ze het wel zouden doen. Voor mij ook een kleine test of ze voor mij zo aardig willen zijn het wel te doen.
In de bijlagen zijn voorbeelden te vinden van een ingevulde lijst.

De volgende cirkeldiagram geeft naar aanleiding van de formulieren aan, welke aardige gedragingen de leerlingen procentueel hebben vertoond:

Complimenteren:	47 % over iets goed doen of kunnen c.q. voetballen, lesgeven, lief zijn
Attent zijn:	10 % iets voor een ander doen, opkomen, troosten, interesse tonen
Helpen:	25 % huiswerk, deur openhouden, uitlenen, opruimen en bij aanval
Groeten:	15 % handkus, hand schudden, leuke dag wensen
Uitdelen:	3 % trakteren, feliciteren

Uit het diagram is duidelijk te lezen dat complimenten maken het meest voorkomt, 47% van hun aardige gedrag bestaat hieruit. Fysiek helpen, met iets en bij een aanval, komt op 25 % uit. Helpen door iets voor een ander te doen op geestelijk vlak staat c.q. attent zijn komt op 10%. Groeten staat op de derde plaats met 15 %.

4.7 Inschaling per leerling

Om te onderzoeken of het experiment om in 21 dagen aardiger te worden een verandering in gedrag van leerlingen of hen het gevoel geeft aardiger geworden te zijn, heb ik begin maart in korte persoonlijk oplossingsgerichte gesprekjes gevraagd zichzelf in te schalen. Ik heb hen uitgelegd dat 0 betekent dat ze nooit aardig zijn en 10 superaardig, aardiger kan absoluut niet. Op welke plek staan zij dan nu en waarom? Kunnen ze al wat aardige dingen noemen, waarom ze op dat punt staan? Weten ze verbeterpunten om een klein stukje aardiger te worden, zodat ze eind maart een stapje dichter bij de 10 komen. De meeste leerlingen vonden het geen enkel probleem om dat aan te geven (het grotere vetgedrukte cijfer). Eind maart heb ik hen allen weer persoonlijk gevraagd, waar zij dachten nu te staan op de schaal van 1 tot 10 (grote lichtere cijfer).

Zeven leerlingen hebben de schaalvraag ingevuld. Eind maart geven vijf leerlingen aan het idee te hebben dat ze aardiger geworden zijn: Ze hebben een stap vooruit gemaakt.

Overzicht schaalvragen

	0 = onaardig	**10 = superaardig**
Sissi	0 _____1_____2_____3_____4_____***5*** ____**6**_____7_____8_____9 _____10	
	kletst gezellig met andere mensen	+ reageert minder bij de hand
	hulpvaardig, sportief	+ deelt nu vaak uit
Rolf	0 _____1_____2_____3_____4_____5_____6_____***7*** **7,5**_8_____9_____10	
	lacht veel, deelt schouderklopjes en	+ plaagt ietsjes minder (meer op gelet),
	complimenten uit, houdt deuren open	+ groet meer

Isa **0 ____1_____2_____3_____4_____5_____6_____7_____*8*__8,5_9____10**

vrolijk karakter, groet, heeft uitstraling,

helpt en troost anderen

+ minder snel boos, geeft grenzen

+ beter aan, geeft docente een hand,

+ vrolijker is dus aardiger!

Ellen 0 ____1_____***2***____3_____4_____5_____6_____7_____8_____9____10

hulpvaardig, aanpakker

+ afhankelijk van anderen, als anderen

+ leuk en aardig doen doet zij mee

Zara 0 ____1_____2_____3_____4_____***5***____6_____7_____8_____9____10

meelevend, groet, hulpvaardig

inlevingsvermogen, komt op voor ander

+ geeft meer complimenten

+ reageert veel aardiger terug

Henk 0 ____1_____2_____(3)_____4_____5_____6_____7_____8_____9____10

Kon niets bedenken waarom hij aardig is (helpt kleine kinderen, werkt soms leuk samen, slaat anderen vriendschappelijk op de rug) en was ook niet aardiger geworden

Mara 0 ____1_____2_____3_____4_____5_____6_____7_____(8)_____9____10

werkt goed samen, deelt, bidt en hulpvaardig

wilde meer voor zichzelf opkomen, zich meer uitspreken = nog niet gelukt

Amy 0 ____1_____2_____3_____4_____5_____6_____7_____8_____9____10

Weet niet wat aardig is, vindt aardig zijn normaal en zegt niet mee te mogen doen van haar mentor, omdat ze aan andere persoonlijke zaken moet werken. Dit wordt haar teveel.

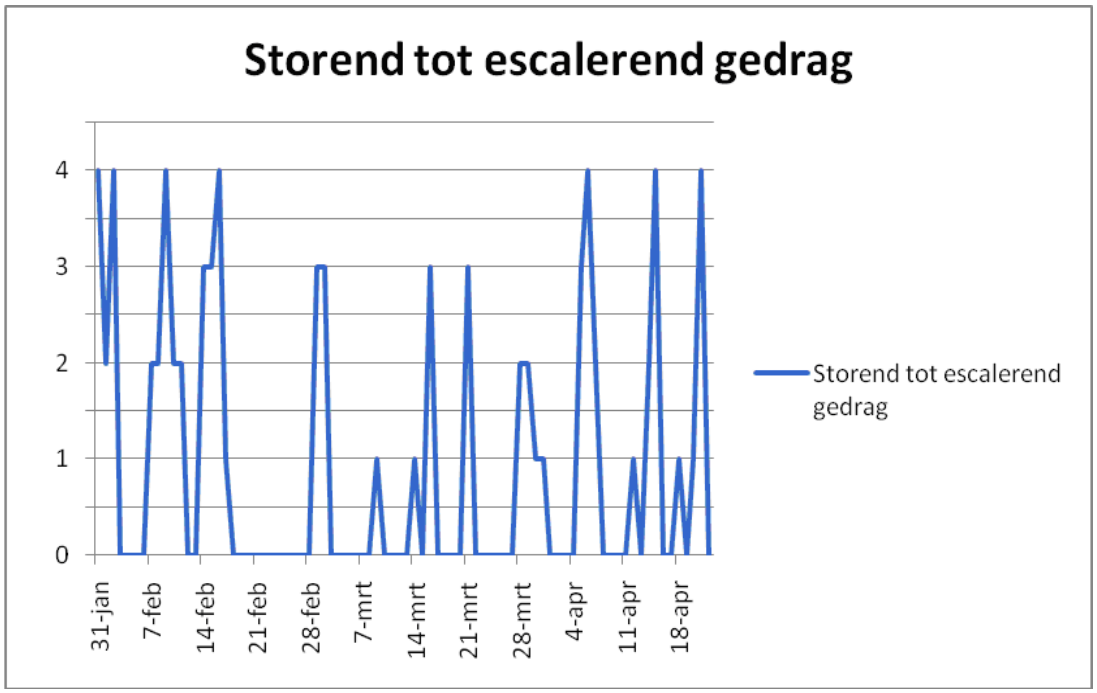
Leo 0 ____1_____2_____3_____4_____5_____6_____7_____8_____9____10

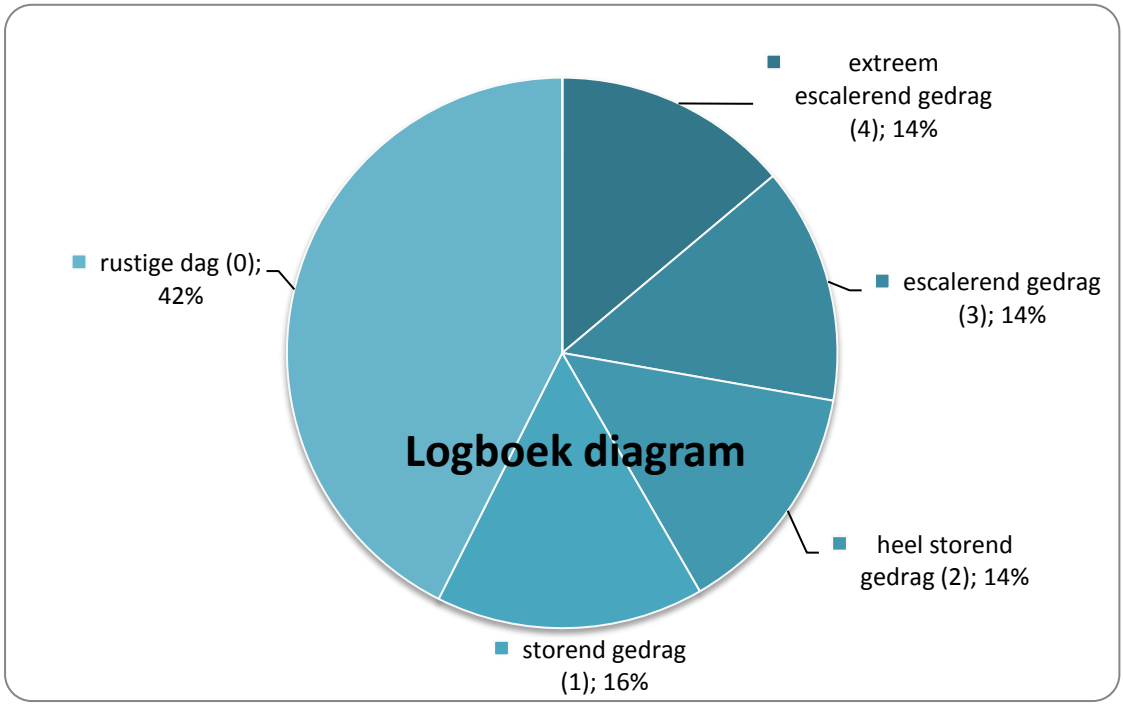
Afgelopen periode maar paar dagen op school geweest.

4.8 Logboek

De onderzoeksperiode betrof de korte periode van drie maanden van februari tot eind april. Door de voorjaarsvakantie en de meivakantie gaat het daadwerkelijk om elf weken, waarvan 53 schooldagen. Ik heb de gegevens verzameld uit de dagoverdracht voor SEIN (hierna genoemd 'logboek'). Dit logboek is toegevoegd in een bijlage om aan te geven dat er tijdens 29 dagen van de onderzoeksperiode één tot meerdere malen per dag storend (1) tot extreem escalerend (4) gedrag plaatsvond. Dit logboek geeft ook de gegevens weer van januari, zodat het duidelijk is dat het storende gedrag een rode draad door het pedagogisch klimaat is geworden. In het volgende hoofdstuk zal ik gevolgen van dit gegeven in mijn eindconclusie betrekken.

In de volgende lijngrafiek zie je letterlijk de pieken en dalen weergegeven van de dagen waarbij het pedagogisch klimaat gehinderd werd door storend gedrag.

In het logboek diagram is te zien hoeveel procent van de dagen van de onderzoeksperiode gehinderd zijn 58 %.

In hoofdstuk vijf en tevens het eindhoofdstuk zal ik de conclusies van bovengenoemde data presenteren en uiteindelijk mijn onderzoeksvragen beantwoorden.

Van een goed compliment kan ik 2 maanden leven.
(Mark Twain, Amerikaans schrijver 1835 - 1910)

Hoofdstuk 5

In de eerste paragraaf geef ik antwoord op de deelvragen en mijn onderzoeksvraag. De aanbevelingen tot mijn praktijk en tot de theorie en onderwijs beschrijf ik in de tweede en derde paragraaf. In paragraaf vier staat mijn reflectie en tot slot geef ik in de laatste paragraaf een discussiepunt aan.

5.1 Beantwoording deelvragen en onderzoeksvraag.

Wat zijn mijn manieren om gedrag bij te sturen?

Ik durf van mijzelf te zeggen dat ik een docent ben in de geest van Marzano: De leerkracht doet er toe! Er is een goede vertrouwensrelatie en de leerlingen luisteren naar mij. Er is een goede werkrelatie wat de eerste voorwaarde is tot ontwikkeling.[7] Ik kan enthousiast overkomen waardoor ik de leerlingen kan meekrijgen. 'Goed voorbeeld doet goed volgen'. Als ik vriendelijk en aardig ben, krijg ik ook aardige en vriendelijke respons. Door zelf veel complimenten te geven, reageerden de leerlingen direct door ook zelf complimenten terug te geven. Ook de meer actieve houding bij binnenkomst heeft zijn vrucht afgeworpen. Leerlingen geven nu uit zichzelf een hand. Zie het diagram "Aardig zijn'.

Verder is het goed om positieve feedback te geven aan de leerlingen waardoor ook zij beter kunnen inzien hoe zij handelen. Ik heb met succes de oplossingsgerichte gesprekstechniek gebruikt om gewenst gedrag te stimuleren. Conflicten heb ik opgelost tussen docent en leerling. Dit heeft dus goed gewerkt. Dit blijkt ook uit de scores van de klimaatschaal.

Wat is nodig om een groepsproces te sturen?

Om een groepsproces te sturen moet je als docent eerst duidelijk weten wat je voor ogen hebt met de groep en moet het voor de groep duidelijk zijn wat de docent van hen verwacht[8]. In deze heb ik gesprekken gehad met de klas over wat zij en ik aardig gedrag vinden. Door de steeds wisselende samenstelling van mijn groep zal de groepsontwikkeling nooit verder komen dan de derde fase waardoor de afspraken steeds herhaald moeten worden.[9] De lijst met afspraken hangt in de klas. Een nieuwe leerling krijgt deze uitgereikt bij binnenkomst. Al hebben de leerlingen zich er niet altijd aangehouden, toch is de lijst een praktisch instrument gebleken om leerlingen zonder persoonlijk te worden hun gedrag à la minute te laten veranderen. Als iemand te hard praat, kan je heel gemakkelijk even wijzen naar de lijst en zeggen: "We hadden afgesproken aardig voor elkaar te zijn en daarom wat zachter te praten". Het werkte. Er zit echt een nuanceverschil tussen regels en afspraken. Ze hebben de afspraken zelf gemaakt, dit motiveert meer om zich daaraan te houden.

[7] Stevens , 2004
[8] Golly, Sprague, 2009
[9] Engelen van, 2007

Wat er in de groep speelt en hoe de groep gevormd is, is van groot belang. Leerlingen maken immers onderdeel uit van een sociaal systeem. De informatie krijg ik van de leiding van de interne woongroepen op SEIN, waar een deel van de leerlingen verblijft, van mijn collega's en van ouders.

Wat moet ik in mijn manier van lesgeven aanpassen /veranderen?

- Uit de klimaatschaal blijkt dat ik moet opletten dat ik tijdens de les mijn aandacht en tijd per leerling evenredig verdeel.
- Elke dag starten met een 'rondje door de klas' waarin een ieder ruimte krijgt om zijn ei kwijt te kunnen. Uit de klimaatschaal is gebleken dat leerlingen belangstelling willen van de docent.
- Het structureel plannen van overlegmomenten waarin ik de leerling individueel en persoonlijk spreekt zodat ik beter kan anticiperen op de persoon. Ook hiervoor geldt weer dat leerlingen het waarderen dat de docent belangstelling toont.
- Problemen samen met de leerlingen zoveel mogelijk op een oplossingsgerichte wijze aanpakken (Cauffman, L., Dijk, D.J. van, 2010)
- Het item in de klimaatschaal: "De docent laat duidelijk merken als je iets goed gedaan hebt", is onveranderd in de onderzoeksperiode. Dit wil ik verbeteren en zal daar daardoor meer positieve feedback moeten geven.

De antwoorden van de deelvragen geven samen mijn antwoord van de onderzoeksvraag:

Wat kan ik doen, voor mijn klas met een niet constante samenstelling, om te zorgen dat de leerlingen aardiger zijn voor elkaar en de docenten.

1. Gedrag

Ik kan zorgen dat ik met mijn gedrag, het goede voorbeeld geef. Ik moet structuur bieden en een goede relatie opbouwen door echt contact te maken met de leerlingen

2. Mijn houding

Met mijn houding moet ik me als een echte leider opstellen en een positieve instelling uitstralen. Mijn eigen attitude en die van de leerling kan ik ook stimuleren door de leerlingen in de juiste stemming te brengen door gebruik te maken van primerende effecten in het lokaal. Door zachtjes gezellige muziek bij binnenkomst op te zetten, posters met 'aardige' afbeeldingen op te hangen en een warm aangenaam lokaal. Dat alles zorgt voor een goede stemming bij binnenkomst.

3. Manier van de groep aansturen

Deze primerende factoren zijn ook goed om de hele groep aan te sturen.
Noodzakelijk is het ook dat ik duidelijkheid moet vertonen en vertellen hoe ik het wil in de klas. Daarnaast is het onontbeerlijk om te weten wat er in de groep speelt. Ook hier komt het contact maken weer terug.

4. Oplossingsgerichte gesprekken

Dus ga ik met behulp van oplossingsgerichte gesprekken aardig gedrag bewerkstelligen in mijn groep.

5. Schaalvragen

De schaalvragen zijn daarbij een hulpmiddel om de leerlingen te laten inzien dat ze met hun gedrag stappen vooruit kunnen komen.

6. Afsprakenlijst

Om gemotiveerd te zijn tot verbetering moet dan ook samen met de leerlingen een afsprakenlijst gemaakt worden wat betreft de belangrijkste zaken die zij aardig vinden. Het liefst ook met behulp van de vijf onderwerpen: groeten, elkaar helpen, complimenteren, attent zijn en uitdelen.

7. Het formulier ‘Aardig zijn het beste medicijn’

Het formulier ‘Aardig zijn het beste medicijn’ is een belangrijk hulpmiddel om alert te blijven dat men er consequent mee bezig is.

5.2 Aanbevelingen met betrekking tot de eigen praktijk.

- Bij mij is het idee geboren om naar aanleiding van het onderzoek een vijftal lessen over aardig zijn te maken. Dit zou kunnen met behulp van de campagne op internet van SIRE: Pas op, Aardig! Dit zou een waardevolle uitbreiding voor het lessenpakket zijn van het hele VSO zijn. Bij sociale vaardigheden wordt het thema aardig zijn namelijk niet goed uitgewerkt. Het effect zal waarschijnlijk het beste zijn als de lessen bij de start van het schooljaar gegeven worden en vervolgens één onderwerp per week wordt aangeboden. Het geven van de lessen groeten, helpen, complimenten maken, attent zijn en uitdelen, in deze specifieke volgorde zal zeker bijdragen tot een beter pedagogisch klimaat in iedere klas.
- Het formulier ‘Aardig zijn’ dient als hulpmiddel om aan het einde van de dag aardig gedrag op te schrijven. In het weekend moet men met het gedrag doorgaan, om automatisme te bewerkstellen.
- Uit mijn onderzoek bleek de afsprakenlijst een nieuw instrument te zijn om gewenst gedrag te krijgen. Je hoeft alleen naar de lijst te wijzen en te vragen of de leerling aan de afspraak denkt. Een afspraak is gevoelsmatig anders dan een gedragsregel waar je je aan moet houden.
- Ook door af en toe te filmen kun je gedrag van de leerlingen goed vastleggen.
- Het focus leggen op aardig zijn in de lessen over bijvoorbeeld films en literatuur.
- Verder zal elke docent aan en met de zeven bovenstaande punten moeten werken.

5.3 Aanbevelingen met betrekking tot de theorie en onderwijs.

- In Engelse scholen is Positive Behavior Support ver doorgevoerd, als Nederland hierin moet volgen kan in dit kader een lessenreeks´aardig zijn in de klas´ uitstekend ingevoerd worden.
- Meer weten van primerende effecten? Woon een lezing bij van de Australische dr. Ian Lillico of bezoek zijn site www.boysforward.com.
- In een sociaal systeem worden mensen door elkaar beïnvloed, betrek daarom ook ouders bij het aardig voor elkaar zijn.
- De methode *Kids' Skills* (Furman, 2006) en *Mission Possible* (Beumer-Peeters, 2010) kunnen goed ingezet worden bij het aanleren van aardig gedrag.

5.4 Reflectie en mijn eigen professionele identiteitsontwikkeling.

Volgens de klimaatschaal willen de leerlingen nu *graag les van mij hebben en vinden ze de lessen prettiger* maar vinden zij me mij nu iets *minder aardig.* Ik concludeer daaruit dat ik een duidelijke vooruitgang in mijn professioneel handelen als docent heb geboekt, omdat ik aanneem dat dit komt omdat ik duidelijker ben en meer structuur bied. Dit is tevens de ideale handelingswijze voor een docent om aardig gevonden te worden door de leerlingen (AOB blad nr.,8, 2011). Hetzelfde kan ik concluderen als ik de twee testuitslagen gebaseerd op de **Roos van Leary** bekijk. In april heb ik meer eigenschappen ontwikkeld die daarvoor nodig zijn zoals, *streng zijn wanneer dat nodig is, assertief en vertrouwend op zichzelf, onafhankelijk, zakelijk, dominant, kan bazig overkomen en/of heeft de neiging te commanderen.*

Dit is een positieve ontwikkeling, want ik herken mijzelf in de uitkomsten van voor het onderzoek: *te gemakkelijk te beïnvloeden door anderen, in dit geval leerlingen en ook het in enthousiasme zich kunnen vergalopperen of te druk zijn.* Dit laatste was natuurlijk ook niet duidelijk voor de structuur. Als iemand een aardig idee had, kon ik me daar meestal direct bij aansluiten en kon ik zomaar een les omzetten. Leerlingen hebben juist meer baat bij structuur en willen weten waar ze aan toe zijn. Ondanks mijn meer " structuurgevende / bazige gedrag" heb ik toch de teugels kunnen laten vieren. Dit is nodig na verloop van tijd voor het opbouwen van een goede relatie met de leerlingen (Aronzon, 2004). Want volgens de klimaatschaal is ook mijn interactie met de leerlingen verbeterd.

Vijf leerlingen vinden zelf dat zij aardiger geworden zijn, twee leerlingen zijn constant gebleven. Hoe subjectief de inschalingscores zijn blijkt wel uit het feit dat de alleraardigste leerling die elke docent wel bijna een 10 zou geven zichzelf een 5 als startscore geeft. Na deze periode geeft ze zichzelf een 6. Mijn doel is in ieder geval bereikt als ik 'blij moet zijn met het kleinste stapje vooruit.'

Observatie

Bovenstaande is volgens mijn collega B. ook het gevolg van het ruimte geven om op maandagochtend 'een rondje door de klas te doen'.

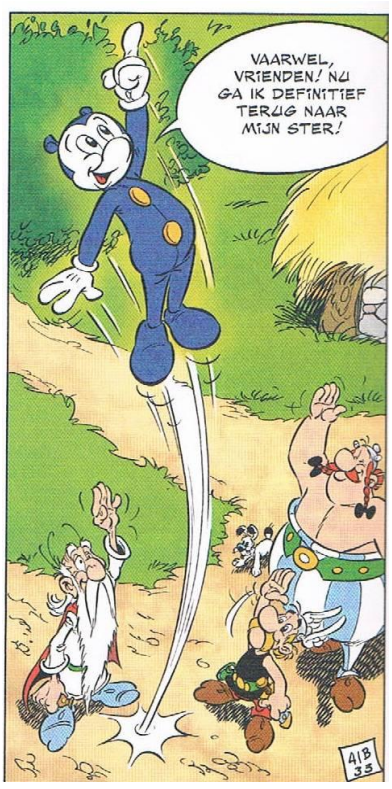
Daarnaast heb ik leerlingen gewezen op het feit dat ze aardig tegen elkaar moesten doen of dat ze hun aardig gedrag moesten opschrijven.

Er zijn veel meer oplossingsgerichte gesprekjes met leerlingen gevoerd, waarin ik het gedrag een omslag heb kunnen geven. Ook heeft zij als het ware ‘gevoeld’ dat de leerlingen aardiger naar de docenten zijn geworden en ik langer positief bleef t.o.v. het probleemgedrag van de drie moeilijke leerlingen.

Als goed voorbeeld goed doet volgen dan zit het met mijn standaardgedrag wel goed. Mijn duobaanpartner vindt mij ‘gewoon een aardig mens’.

In mijn 27 jarige carrière op school heb ik nog nooit meegemaakt dat drie leerlingen je het leven zo zuur konden maken. Door deze situatie was het een hele zware tijd om gemotiveerd te blijven en ook nog aardig te blijven. Dankzij tips uit de literatuur en docenten van de cursus heb ik me staande kunnen houden en ben ik gemotiveerd gebleven en zelfs gemotiveerder eruit gekomen. Ik had wel het gevoel dat dit gedrag mijn onderzoek ondermijnde. Uiteindelijk blijkt dit op het totale pedagogisch klimaat minder van invloed dan dat ik als uitgangspunt had gedacht. Het pedagogisch klimaat is verbeterd is en ik ben me er ervan bewust geworden dat het aardig zijn van de leerlingen niets met het escalerende gedrag te maken heeft. Ik heb gemerkt dat de leerlingen waarmee ik in de dagelijkse praktijk het moeilijk mee had, heel aardig kunnen zijn. Dit wil ik uitbouwen, hier aandacht aangeven en complimenten groot en duidelijk uiten. Het ongewenste gedrag corrigeer ik onopvallend door tegen het kind het individueel te zeggen.

Op het moment dat de probleemkinderen dus geen probleem veroorzaken, zijn ze ontzettend aardig!

5.5 Punt ter discussie:

"De sociale leeromgeving op school kan worden gezien als de experimentele ruimte waarbinnen de leerlingen basisvaardigheden opdoen in het op een constructieve wijze omgaan met elkaar. Het resultaat is sociale competenties die levenslange invloed hebben op de persoonlijkheidsstructuur." (Peeters, G. in Engelen, van R., 2007, p.7).

Wordt een leerling na herhaling van een lessencyclus aardig zijn, steeds aardiger?

Stel: Je geeft de lessen aardig zijn elk jaar aan het begin van het schooljaar en eventueel als herhaling in het begin van het nieuwe jaar. Is men dan in het laatste jaar van het VSO vele malen aardiger dan bij de eerste lessenreeks? Wordt iedereen evenredig aardiger? Of is de groei per onderdeel verschillend? In hoeverre heeft dit te maken met de puberteit en de groei van de hersenen?

Literatuurlijst

Beumer – Peeters, C. (2010). *Mission Possible. Kids' Skills voor jongeren. Van probleem naar oplossing in 11 heldere stappen.* Soest: Nelissen

Boves, T., Dijk, M. van. (2011). *Contact maken op school. Motiveren, leidinggeven en samenwerken in het voortgezet onderwijs.* Assen: van Gorcum

Cauffman, L., Dijk, D. J. van. (2010). *Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs.* Den Haag: Boom Lemma.

Crone E. (2008). *Het puberende brein. Over de ontwikkeling van de hersenen in de unieke periode van de adolescentie.* Amsterdam: Bert Bakkker

Durant, M. (2007). *Creatieve oplossingen bij gedragsproblemen op school.* Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

Einhorn, S. (2006). *Aardig zijn is een kunst.* Amsterdam: Archipel.

Engelen, R. van. *Grip op de groep*. Baarn: Bekadidakt

Furman, B. (2006). De methode Kids' Skills. *Op speelse wijze vaardigheden ontwikkelen bij kinderen.* Soest: Nelissen

Golly, A., Sprague, J. (2009). *Positive Behavior Support. Goed gedrag kun je leren! Doelmatige strategieën voor in de school.* Huizen: Pica uitgeverij.

Hamilton, D. (2010). *Aardig zijn het beste medicijn. Hoe aardigheid ons leven en dat van anderen beïnvloedt.* Houten: Spectrum

Harinck, F. (2007). *Basisprincipes praktijkonderzoek.* Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

Kallenberg, T., Koster, B., Onstenk, J. en Scheepsma, W. (2007*). Ontwikkeling door onderzoek.* Baarn: Thieme Meulenhof.

Stevens, L. (2004). *Zin in school.* Amersfoort: CPS

Teitler, P., I. (2009) *Lessen in orde. Handboek voor de onderwijspraktijk.* Bussum: Coutinho.

Bronvermelding

Bentvelsen, Y. (2004) *Attitudes sturengedrag…Als het maar consistent is.* Geraadpleegd op 26 april 2011 www.leren.nl/cursus/sociale-vaardigheden/overtuigen-beinvloeden/attitudes.html

Boon, C. den, Geeraerts, D. (2005*). Van Dale Groot woordenboek van de Nederlandse taal*. Utrecht: van Dale

Dagblad de Trouw (2008). *Met warme handen vinden we de ander aardiger.* Geraadpleegd op 12 november 2010 www.trouw.nl/krantenacrchief/2008/10/24/2109171/Met_warme_handen_vinde

Dijk, D. van,10 november 2010 bijgewoond. *Lezing oplossingsgerichte gesprekken,* Amsterdam: Aristo Zalencomplex

Donkers, Jeninga, Vermulst (2010). Klimaatschaal voor het voortgezet onderwijs en voor de bovenbouw van het basisonderwijs, Fontys, Opleidingscentrum voor Speciale Onderwijszorg. Geraadpleegd op 15 januari 2011 www.klimaatschaal.nl.

Roos van Leary, Geraadpleegd op 6 februari en 8 juni 2011 www.testjegedrag.nl/tjg/zelftest/zelftest.htm en op 21 mei 2011 www.menscentraal.nl/Roos_van_leary.html

SIRE, (2010). *Pas op, aardig!* Geraadpleegd op18 mei 2011 www.pasopaardig.nl

Veen, J. van, (2011*). De kracht van de Waterlelie*. Cruquius: Lezing studiedag de Waterlelie

Illustraties:

Uderzo, A. (2005) *Asterix. Het geheime wapen.* Parijs: Albert René

Logboek: **Periode begin januari:**

6 -1: I en E weggelopen

7- 1: I weggestuurd , A mobiel afgepakt

11 -1: I weggelopen van school, A blijft bij muziek doortrommelen

13 -1: E zo druk, uit de klas gestuurd, A aanval: I en E misbruik v. situatie (lopen door school)

19 -1: E slaakt af en toe rare kreten, A bleef foto's op mobiel bekijken

20 -1: I druk, E problematisch gedrag, A veel te laat

21 -1: I en E gedonder rond gymspullen vergeten,halen, treuzelen en weglopen: schorsing

24 -1: A geen gymspullen, halen, te laat naar gym, wilde naar niet meer weg, door teamleider laten ophalen, wilde tussendoor roken, zette Hotmail aan, weigerde tafel op te ruimen, onbeleefd

26 -1: I druk, A werkt weinig praat te hard en onbeleefd

27- 1: E boeken vergeten, wil mobiel niet afgeven, A tegen E: R is ziek, nu kunnen we de hele tijd de docent treiteren, hebben ze gedaan.

Start onderzoeksperiode: Begin februari:

31-1: **4** I. op tijd maar na 5 min. spoorloos was E wegbrengen, A wilde niet werken, wilde kauwgum niet uit, liep weg bij muziek, wilde geen wisk. proefwerk maken, ging achter computer, liep scheldend weg en sloeg lamel op gang kapot

2-2: **4** I niet achter computer weg docent kon oprotten, niet apart zitten, niet klas uit,door collega de klas uit laten halen

7-2: **2** A zocht paar keer de grens

8- 2: **2** I uitgelaten, E afwisselend on- en rustig. Een A 10 min. te laat I naar therapie gebracht

9- 2: **4** I te laat, boeken niet bij, gooide deur open,docent kreeg klink in maag, E te laat rookte voor de deur,

10-2: **2** E loopt met sigaret weg weet dat t niet mag, A zoekt grenzen, telefoon afgepakt

11-2: **2** E Negatief gedrag bij gym, A begint 's ochtends te muiten

14-2: **3** A wilde mobiel niet afgeven teamleider gelooft haar, sms't over de computer: moet ook afspraak over komen!

15-2: **3** I conflict met docent jas in de klas:grote mond, E wisselend druk/rustig,

16-2: **1** Probleem maken over overmaken Engels (gespiekt)

17-2: **4** I huiswerk 2 vakken niet gemaakt, E moest nablijven , boos, bleef lawaai maken , ging naar andere kamer toe naar I, weggestuurd naar VBJ, A 6 waarschuwingen is uur nablijven, te laat geen gymles, bleef tafel verschuiven onderwiskunde, in de gang rolstoel rijden, pakte tas van ander af, gooide die tegen plafon d van gang, boeken vergeten ging ondanks verbod toch bellen om ze te halen

18-2: **1** I maakte stennis wilde niet nablijven, E druk in de bus

19-2: I breekt met E

Voorjaarsvakantie

1-3: **3** I en E tegendraads , brutaal gedrag, aangesproken door teamleider, E alleen naar rustkamer met boek! na nieuw soort aanval

2-3: **3** I afwisselend druk/rustig, wilde niet ergens anders werken, liep weg , is toch naar teamleider gegaan, daarna pas rustig aan het werk, I en E met wiskundedocent op gang in discussie, E heel de ochtend druk

3-3:		Mijn collega is naar IB=er en teamleider gegaan n .a. v gedrag 3 dames, nieuwe afspraak, 3 waarschuwingen kunnen snel na elkaar gegeven worden, daarna heel de dag op gang boven werken
9-3:	**1**	A. blijft grenzen zoeken, I en A zijn druk, lezen in aparte ruimtes
11-3:		**vanaf vorige week donderdag een veel plezieriger klimaat m.n. door positiever gedrag van E en I**
14-3:	**1**	I te lollig en te laat, A gespannen na gym
16-3:	**3**	Heel de klas druk om 12 uur, was met kennismaking op de gang, A gymles uitgestuurd, weigerde te luisteren, brutaal, maar gang boven, weigerde mobiel af tegen aan mij en teamleider
21-3:	**3**	I week naar familie in buitenland,, A gymspullen vergeten, laten halen, want ik wilde geen conflict, bij 3e waarschuwing klas uitgestuurd, ging ook tegen teamleider te keer, sloeg proefwerk af
25-3:		E aangesproken over gedrag ten opzichte meisje van de buren
28-3:	**2**	I 3 waarschuwingen en op gang boven gewerkt, A heel onaardig tegen Asterleerling, geen begrip
29-3:	**2**	E druk bij techniek, daar weggestuurd
30-3:	**1**	I druk, laatste uur boven op gang gewerkt
31-3:	**1**	E,I en A alleen maar te laat
5-4:	**3**	I ruzie met E en A, is na therapie 2 minuten in klas geweest en daarna naar VBJ gelopen
6-4:	**4**	A weigerde iets te doen, voor oplossing naar teamleider , toen heel de klas naar teamleider, ik moest maar ontslag nemen volgens I
7-4:	**2**	Tot hier en niet verder! I,E, A moesten opschrijven waarom ze nog naar school wilden, wilden niet apart in het gebouw zitten en liepen weg.
8-4:		**I, E en A mochten niet naar school, volgende week 3 dagen apart in de school zonder onderwijs**
11-4:		I, E en A zitten verspreid door school, mobieltjes afgepakt
12-4:	**1**	A geagiteerd, blijft niet zitten tot ze opgehaald wordt
14-4:	**2**	na ondertekening 6 positieve gedragsregels, E weer rare kreet, A wilde spieken en houd je bek tegen leerling
15-4	**4**	E misdragen tegen keukendocente, mag niet meer op stage met haar
18-4:	**1**	A kijkt weer hoe ver ze kan gaan, tijdens werkstuk op youtube, gooit peuk op grond , pas later ruimt ze hem op
19-4:		**Mijn collega zei een dag als vanouds!**
20-4:	**1**	E. rare geluiden bij wiskunde docent
21-4:	**4**	I. klasgenoot gepest dor in haar nek te prikken, liep bij evaluatiegesprek weg,nadat ze eerst op het raam naar bekende had staan tikken, E druk bij binnenkomst, ruzie over voetbalclub met zelfde leerling,schreeuwt naar buiten, negeert collega hij vindt haar onbeschoft, ze schreeuwt dat ze rustig zal zijn en begint met het digibord te spelen.
Meivakantie einde onderzoeksperiode		

Gedragsregels VSO 3-4 Blauw

Veiligheid: Ik zit actief en hou mijn handen en voeten bij me

Ik vraag toestemming om weg te gaan

Aanwijzingen en veiligheidsvoorschriften volg ik op

Respect: Andermans eigendommen behandel ik met respect

Ik volg aanwijzingen en doe wat er gezegd wordt

Ik luister naar wie aan het woord is

Ik ben beleefd en praat op een ‘normale’ toon

Verantwoordelijkheid : Ik zorg dat ik op tijd ben en goed voorbereid in de klas kom

Ik blijf aan mijn werk

Ik gedraag me netjes

Ik ruim de rommel achter mij op

(Geen kauwgum, geen muziek en mobieltje uit en niet zichtbaar; zijn schoolregels)

We hebben daarnaast ook afgesproken aardig voor elkaar te zijn:

De eerste en de laatste minuten van de dag kan je iets aan elkaar kwijt

We komen rustig de klas binnen, storen zo min mogelijk, ook na therapie

We nemen iets mee voor elkaar en delen altijd

We helpen elkaar en overleggen zachtjes

We luisteren en laten elkaar uitpraten

Bij druktegevoel denken we YinYang

We kijken gezellig en niet te serieus

We formuleren goed en duidelijk

Vrijdag na 14.45 uur: Rummicub

YinYang

Aardig zijn het beste medicijn

De uitdaging: VSO 3-4 blauw probeert in 21 dagen aardiger te zijn

1-3	Vriendelijke daad:	[redacted], schouder klopje gegeven
	Wat was de invloed:	ze lachte
	Hoe voelde je je:	goed
2-3	Vriendelijke daad:	[redacted], je hebt echt een schattig hoofd!
	Wat was de invloed:	lachen
	Hoe voelde je je:	opgelucht
3-3	Vriendelijke daad:	[redacted], ik love u.
	Wat was de invloed:	ik hou ook van jou
	Hoe voelde je je:	vrolijk
4-3	Vriendelijke daad:	docent B, je bent echt een goede docent
	Wat was de invloed:	lachen en vragen of het compliment was.
	Hoe voelde je je:	goed
7-3	Vriendelijke daad:	[redacted], je haar is echt leuk zo!
	Wat was de invloed:	lachen, maar ze is er zelf niet aan gewend
	Hoe voelde je je:	gewoon
8-3	Vriendelijke daad:	~~een~~ steun voor hele klas
	Wat was de invloed:	lezen, ze vonden 't leuk
	Hoe voelde je je:	goed.

Aardig zijn het beste medicijn

De uitdaging: VSO 3-4 blauw probeert in 21 dagen aardiger te zijn

1-3

Vriendelijke daad: De deur open houden voor medeleerlinge.
Wat was de invloed: Er werd dankje wel gezegd.
Hoe voelde je je: Goed.

2-3

Vriendelijke daad: B helpen met de tabellen op de computer te zetten ☺
Wat was de invloed: Ze was blij.
Hoe voelde je je: Zo als altijd, normaal.

3-3

Vriendelijke daad: Ik gaf A een handkus
Wat was de invloed: Zij gaf er één terug.
Hoe voelde je je: Normaal

4-3

Vriendelijke daad: Mijn economie huiswerk deels maken…
Wat was de invloed: M werd blij ☺
Hoe voelde je je: Blij…☺

7-3

Vriendelijke daad: Toen mij gevraagd werd of de schommels moesten blijven bestaan, heb ik ja gezegd voor de rest van de leerlingen en niet voor mij.
Wat was de invloed: B reageerde heel vrolijk gelijk.
Hoe voelde je je: Ik vond het leuk dat ik iets voor een ander deed.

8-3

Vriendelijke daad: Tegen A zeggen, dat ze mooie ogen had met make-up op.
Wat was de invloed: Ze zei: dankje, askim (= Turks, schatje)
Hoe voelde je je: Normaal

9-3

Vriendelijke daad: Ik had voor T mijn Agenda deels gekopieerd, omdat hij anders zou vergeten wanneer wij een toets zouden maken.
Wat was de invloed: B blij, ik blij en T wist niet wat hij er mee aan moest.
Hoe voelde je je: Normaal

10-3

Vriendelijke daad: Ik heb weer wat gekopieerd voor T….
Wat was de invloed:Wat denk je.. ha hah, eerst noemde hij me kut en daarna deed hij er wel wat mee.
Hoe voelde je je: normaal, ben het wel gewend

11-3

Vriendelijke daad: Ik heb mijn presentatie geoefend en ook heb ik wat aan mijn Engels werkstuk gewerkt. Ik was namelijk ziek deze dag.
Wat was de invloed: Daar ben ik heel blij mee en B zal daar ook blij mee zijn.
Hoe voelde je je: Opgelucht, dat ik me zekerder voelde over mijn presentatie.

14-3

Vriendelijke daad: V heeft zijn haar gemillimeterd en toen had ik gezegd dat het hem leuk stond.
Wat was de invloed: Hij was er blij mee dat ik dat zij.
Hoe voelde je je: Gewoon.

15-3

Vriendelijke daad: Moeder van S advies gegeven over wat er met S moet gaan gebeuren bij de dokter.
Wat was de invloed: Ze was me wel dankbaar.
Hoe voelde je je: Beter, je doet wat voor een ander en dat is altijd goed.

16-3

Vriendelijke daad: V liet ik bij mij uithuilen.
Wat was de invloed: Ik neem aan dat hij een stuk opgeluchter was.
Hoe voelde je je: Ik voelde me klote, omdat hij zich ook klote voelde.

17-3

Vriendelijke daad: Helpen tijdens aanval.
Wat was de invloed: Mensen waren dankbaar.
Hoe voelde je: opgelucht.

18-3

Vriendelijke daad: R zeggen dat hij een leuke trui aan heeft.
Wat was de invloed: Hij zei dankje.
Hoe voelde je je: Normaal

21-3

Vriendelijke daad: Aan D gevraagd hoe het weekend was.
Wat was de invloed: Hij reageerde leuk.
Hoe voelde je je: Normaal

22-3

Vriendelijke daad: B zeggen dat ze leuke schoenen heeft.
Wat was de invloed: Ze zei dankje.
Hoe voelde je je: Blij

23-3

Vriendelijke daad: Wiskunde huiswerk gemaakt
Wat was de invloed: M was blij.
Hoe voelde je je: Ik had eindelijk iets helemaal echt af, dus blij.

24-3

Vriendelijke daad: Tegen A zeggen dat ze een leuk topje aan had.
Wat was de invloed: Ze vroeg of het een echt compliment was.
Hoe voelde je je: ha ha, normaal.

25-3

Vriendelijke daad: Meegeholpen Monopoly op te ruimen.
Wat was de invloed: Ze waren sneller klaar.
Hoe voelde je je: Normaal.

28-3

Vriendelijke daad: Tegen V zeggen dat zijn haar leuk wordt, nu het weer langer werd.
Wat was de invloed: Hij zei dankje!
Hoe voelde je je: Normaal

29-3

Vriendelijke daad: Chips uitgedeeld.
Wat was de invloed: Iedereen was weer blij.
Hoe voelde je: Niet jarig.

Met warme handen vinden we de ander aardiger

Van onze redactie wetenschap – 24/10/08, 02:27

Warm en koud zijn niet alleen fysieke eigenschappen, we duiden er ook iemands karakter mee. Niet zo gek: fysieke warmte roept warme gevoelens op.

In ons oordeel over anderen is warm-koud de belangrijkste factor. De warme gevoelens die wij voor iemand koesteren of de kilte die mensen soms uitstralen, wegen zwaarder dan diens bekwaamheid of betrouwbaarheid. Maar wat bedoelen we precies als we iemand warm of koud vinden en waar baseren we dat op?

Zestig jaar geleden suggereerde de Amerikaanse psycholoog Solomon Asch al dat dit woordgebruik meer is dan een metafoor. Neurologisch onderzoek ondersteunde later deze gedachte: in hersengedeeltes die warmte op de huid registreren, wordt ook geoordeeld over andermans aard.

Twee Amerikaanse psychologen hebben dit idee nu getest. Ze lieten studenten oordelen over andere personen aan de hand van karakterschetsen zoals hun intelligentie, sociale vaardigheden en persoonlijkheid. Een opzet die vaak wordt gebruikt in de psychologie.

Het speciale was dit keer dat de studenten door een begeleider werden opgehaald en dat deze hen, op weg naar de onderzoeksruimte, vroeg of zij haar beker koffie konden vasthouden terwijl zij nog wat formulieren invulde. Sommige studenten kregen een hete koffiebeker in hun handen geduwd, andere een koude beker ijskoffie. In het vakblad *Science* melden de psychologen vandaag dat ze gelijk hebben gekregen: de studenten die hun handen hadden kunnen warmen, waren positiever in hun oordeel dan de collega's met de koude vingers.

Ook bij een tweede experiment toonde de fysieke warmte haar overdrachtelijke waarde. Dit keer moesten de studenten een warm of koud therapeutisch kussentje keuren. Die keuring deed er niet toe, het ging erom wat de studenten met de beloning voor hun deelname deden. En ja hoor, de studenten met de warme *pads* toonden hun warme hart en gaven hun beloning vaak aan iemand anders terwijl de koude pads het cadeautje zelf hielden.

Weer heeft de rationele mens het nakijken. Onderzoek heeft de laatste jaren niet alleen duidelijk gemaakt dat we onbekenden bij de eerste ontmoeting meteen in een hokje plaatsen – goed of fout, vriend of vijand; een strategie geërfd uit de tijd dat we als jager-verzamelaar moesten zien te overleven. Steeds meer blijkt ook dat zo'n oordeel niet beredeneerd is, maar wordt gestuurd door allerlei externe factoren waar wij geen weet van hebben. Een lekker warme koffiebeker, bijvoorbeeld.